

KEVAN TUTKIMUKSIA 6/2023

Osittainen varhennettu vanhuuseläke julkisella sektorilla vuosina 2017–2020

Janne Salonen

Sisältö

Tiivistelmä	3
Sammandrag	5
Summary	7
1. Johdanto	9
2. Aiempaa tutkimusta	12
3. Aineisto, käsitteet ja menetelmät	14
4. OVE:n valinneiden piirteitä	16
4.1. Aloittaneet vuosina 2017–2020	16
4.2. Eläkkeensaajat vuoden lopussa 2017–2020	29
5. Vuonna 1956 syntyneiden työmarkkinasiirtymät	32
6. Yhteenveto ja pohdinta	35
Kirjallisuus	37
Liite	39

Tiivistelmä

Osittainen varhennettu vanhuuseläke (OVE) tuli mahdolliseksi vuoden 2017 alusta. Uusi eläkelaji kiinnosti monia sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Tämä selvitys kuvaa kunta-alan ja valtion OVE:n aloittaneita ja eläkkeensaajia vuosina 2017–2020 koko työeläkejärjestelmää kuvaavan rekisteriaineiston perusteella.

Vuonna 2017 julkisella sektorilla noin 3 600 henkilöä aloitti OVE:n, ja vuonna 2020 luku oli 4 400. Aloittaneista naisia oli 66 prosenttia. Valtaosa valitsee eläkkeen 50 prosentin suuruisena – vuonna 2020 näin teki 74 prosenttia. Eläkkeen kesto oli keskimäärin 23 kuukautta ennen varsinaista vanhuuseläkettä.

OVE:n 61 vuoden ikärajaa lähestyvien julkisen sektorin työntekijöiden työuratausta vaikuttaa vakaalta, sillä lähes 86 prosenttia miehistä ja 94 prosenttia naisista aloitti eläkkeen työllisenä. Käytännössä valtaosa ottaa eläkkeen maksuun ikärajalta, keskimäärin 62-vuotiaana. Vuoden 2020 lopussa OVE:n saajista suurin osa asui Uudellamaalla (26 %) ja Varsinais-Suomessa (8 %).

Kunta-ala

Vuonna 2017 kunta-alan OVE:n aloitti noin 3 300 henkilöä, ja vuonna 2020 luku oli 4 000. Kyse on henkilöistä, joilla on kunta-alan eläkekattumaa. Aloittaneista naisia oli 68 prosenttia. OVE:n aloittaneiden eläketurvan taso kaikkiaan (ml. yksityisen sektorin eläke) oli vuonna 2020 miehillä 904 euroa ja naisilla 709 euroa, kun tarkastelu rajataan 50 prosentin osuuden valinneisiin.

Työurataustan perusteella vuonna 2020 OVE:n aloittaneiden miesten edeltävä ansiotaso kaikkiaan oli 3 200 euroa ja naisten 2 800 euroa. Kunta-alalla työstä OVE:n aloittaneiden eläkettä edeltävä työura oli miehillä mediaanilla mitattuna runsaat 27 vuotta ja naisilla lähes 32 vuotta. Miesten yleisimmät ammatit olivat lehtori, kiinteistönhoitaja ja työnjohtaja. Naisten yleisimmät ammatit olivat sairaanhoitaja, lähihoitaja ja laitoshuoltaja.

Analyysi vuonna 1956 syntyneiden siirtymäpoluista OVE:n kautta vanhuuseläkkeelle paljastaa, että ennen OVE-ikärajan täyttämistä noin 82 prosenttia kohortista oli työllisiä. OVE-ikärajalta eteenpäin erityisesti OVE:n rinnalla työssä jatkavien osuus kasvoi. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä ryhmän osuus oli noin 55 prosenttia. Suhteellisen pieni mutta iän mukaan kasvava ryhmä siirtyi kokonaan pois työstä. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä tämän ryhmän osuus oli noin 13 prosenttia. Pieni joukko OVE:n aloittaneita työskenteli omaishoitajana OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla. Kun yleinen eläkeikä täyttyi, valtaosa siirtyi vanhuuseläkkeelle, mutta myös OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla työskentely oli yleistä.

Valtio

Vuonna 2017 valtiolla noin 1 800 henkilöä aloitti OVE:n, ja vuonna 2020 luku oli vajaat 2 000. Kyse on henkilöistä, joilla on valtion eläkekarttumaa. Aloittaneista naisia oli 60 prosenttia. OVE:n aloittaneiden eläketurvan taso kaikkiaan (ml. yksityisen sektorin eläke) oli vuonna 2020 miehillä 1 027 euroa ja naisilla 772 euroa, kun tarkastelu rajataan 50 prosentin osuuden valinneisiin.

Työurataustan perusteella vuonna 2020 aloittaneiden miesten edeltävä ansiotaso kaikkiaan oli 3 700 euroa ja naisten 3 000 euroa. Valtiolla työstä OVE:n aloittaneiden miesten eläkettä edeltävä valtion työura oli miehillä mediaanilla mitattuna lähes 35 vuotta ja naisilla lähes 30 vuotta. Valtion työntekijöiden luvuissa korostuu se, että julkisen sektorin työura kaikkiaan on pidempi kuin edellä mainituista kestoista voi päätellä. Miesten yleisimmät ammatit olivat hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntija, yliopistotyöntekijä ja peruskoulun yläluokkien ja lukion opettaja. Naisten yleisimmät ammatit olivat hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntija, peruskoulun yläluokkien ja lukion opettaja ja yliopistotyöntekijä.

Analyysi vuonna 1956 syntyneiden siirtymäpoluista OVE:n kautta vanhuuseläkkeelle paljastaa, että ennen OVE-ikärajan täyttämistä 84 prosenttia kohortista oli työllisiä. OVE-ikärajalta eteenpäin erityisesti OVE:n rinnalla työssä jatkavien osuus kasvoi. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä ryhmän osuus oli runsaat 55 prosenttia. Suhteellisen pieni mutta iän mukaan kasvava ryhmä siirtyi kokonaan pois työstä. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä tämän ryhmän osuus oli noin 14 prosenttia. Pieni joukko OVE:n aloittaneita työskenteli omaishoitajana OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla. Kun yleinen eläkeikä täyttyi, valtaosa siirtyi vanhuuseläkkeelle, mutta myös OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla työskentely oli yleistä. Valtiolla OVE:a otetaan vanhuuseläkeiän jälkeen jonkin verran enemmän kuin kunta-alalla.

Partiell förtida ålderspension (PFÅ) infördes vid ingången av 2017. Det nya pensionslaget väckte stort intresse i både den privata och den offentliga sektorn. Den här utredningen beskriver de pensionstagare i kommunsektorn och staten som inlett och mottagit PFÅ 2017–2020. Utredningen grundar sig på ett registermaterial som omfattar hela arbetspensionssystemet.

År 2017 inledde omkring 3 600 personer PFÅ i den offentliga sektorn medan talet år 2020 var 4 400. Av dessa var totalt 66 procent kvinnor. De flesta väljer en pension på 50 procent, andelen var 74 procent år 2020. Pensionstiden var i genomsnitt 23 månader före den egentliga ålderspensionen.

Karriärbakgrunden för de arbetstagare i den offentliga sektorn som närmar sig åldersgränsen för PFÅ på 61 år verkar vara stabil eftersom nästan 86 procent av männen och 94 procent av kvinnorna avgick med pension från en anställning. I praktiken avgår de flesta med pension när de har uppnått åldersgränsen, i snitt som 62-åring. I slutet av 2020 bodde majoriteten av mottagarna av PFÅ i Nyland (26 %) och Egentliga Finland (8 %).

Kommunsektorn

År 2017 inledde omkring 3 300 personer i kommunsektorn PFÅ medan talet år 2020 var 4 000. Av dessa var totalt 68 procent kvinnor. År 2020 var det totala pensionskyddet för de personer som inlett PFÅ (inkl. pension från den privata sektorn) 904 resp. 709 euro hos de män och kvinnor som valt pensionen till 50 procent.

På basis av den bakomliggande yrkeskarriären hade de män som inledde PFÅ 2020 före pensionen en inkomstnivå på totalt 3 200 euro medan den hos kvinnorna var 2 800 euro. Medianen för yrkeskarriären i kommunalt arbete före pensioneringen var drygt 15 år hos de män som inledde PFÅ i kommunsektorn och 28 år hos kvinnor. Bland männen var lektor, fastighetsskötare och arbetsledare de vanligaste yrkena. I fråga om kvinnorna var det på motsvarande sätt sjukskötare, närvårdare och lokalvårdare.

En analys av övergången till ålderspension via PFÅ bland personer som är födda 1956 tyder på att 82 procent hade ett arbete innan de uppnådde åldersgränsen för PFÅ. Efter att åldersgränsen uppnåtts ökade i synnerhet andelen personer som fortsatte att arbeta vid sidan av PFÅ. Strax före åldern för ålderspension utgjorde denna grupp omkring 55 procent. En relativt liten grupp som dock ökade i och med åldern lämnade arbetslivet helt. Strax före åldern för ålderspension var denna grupps andel omkring 13 procent. En liten grupp av de personer som inlett PFÅ arbetade som närståendevårdare vid sidan av PFÅ eller ålderspension. Efter att den allmänna pensionsåldern uppnåtts gick majoriteten i ålderspension men det var också vanligt att arbeta vid sidan av PFÅ eller ålderspension.

Staten

År 2017 inledde omkring 1 800 personer hos staten PFÅ medan talet år 2020 var knappt 2 000. Av dessa var totalt 60 procent kvinnor. År 2020 var det totala pensionskyddet för de personer som inlett PFÅ (inkl. pension från den privata sektorn) 1 027 resp. 772 euro hos de män och kvinnor som valt pensionen till 50 procent.

På basis av den bakomliggande yrkeskarriären hade de män som inledde PFÅ 2020 före pensionen en inkomstnivå på totalt 3 700 euro medan den hos kvinnorna var 3 000 euro. Medianen för den statliga yrkeskarriären före pensioneringen var 12 år hos statligt anställda män som inledde PFÅ och 5 år hos kvinnor. I fråga om de statligt anställdas tal betonas det att yrkeskarriären i den offentliga sektorn allt som allt är längre än vad som framgår av de ovannämnda anställningstiderna. De vanligaste yrkena bland männen var specialsakkunnig i utveckling av administration och näringar, universitetsanställd och grundskolelärare på högstadiet och gymnasielärare. Bland kvinnorna var de vanligaste yrkena på motsvarande sätt specialsakkunnig i utveckling av administration och näringar, grundskolelärare på högstadiet och gymnasielärare och universitetsanställd.

En analys av övergången till ålderspension via PFÅ bland personer som är födda 1956 tyder på att 84 procent hade ett arbete innan de uppnådde åldersgränsen för PFÅ. Efter att åldersgränsen uppnåtts ökade i synnerhet andelen personer som fortsatte att arbeta vid sidan av PFÅ. Strax före åldern för ålderspension utgjorde denna grupp knappt 55 procent. En i jämförelse mindre grupp som dock ökade i och med åldern lämnade arbetslivet helt. Strax före åldern för ålderspension var denna grupps andel omkring 13 procent. En liten andel av de personer som inlett PFÅ arbetade som närstående-vårdare vid sidan av PFÅ eller ålderspension. Efter att den allmänna pensionsåldern uppnåtts gick majoriteten i ålderspension men det var också vanligt att arbeta vid sidan av PFÅ eller ålderspension. Inom staten inleds PFÅ lite oftare än i kommunsektorn efter åldern för ålderspension.

In the 2017 pension reform, the partial old-age pension replaced the part-time pension. The partial old-age pension intends to offer a flexible way to combine working and partial retirement. There already exists a body of research on partial old-age pension in Finland. The studies give a detailed overview of this pension in the Finnish statutory earnings-related pension system since the 2017 pension reform. The picture of partial old-age pension claimants is, however, somewhat different comparing employees in the private sector and the public sector. Although the pension rules are similar, private sector employees work in different occupations and businesses compared to public sector employees. This report focuses on the claimants of partial old-age pension among public sector employees, that is, in central government and local government in Finland. The administrative register-based research material covers years from 2017 to 2020, which is the study-period.

Beyond this report, there occurred a large increase in the number of claimants in the end of year 2022, when indexation rules indicated significant increase in the number of new pensions (see Figure 1). This shows that economic incentives play a role in the retirement decision.

In a nutshell, the rules of partial-old age pension indicate that as of 2017, those born in 1949 or later can retire on a partial old-age pension as of age 61. For those born in 1964, the age limit is 62 years, and for those born in 1965, the age limit will be linked to life-expectancy. The partial old-age pension can be 25 or 50 per cent of the pension that has accrued up to the time that the pension is drawn. If taken early (before one's own retirement age), the part of the pension that is taken out will be permanently reduced by 0.4 per cent for each month that the pension is taken early. The reduction is permanent, which means that this part of the pension will be reduced also when the person retires on a full old-age pension. On the other hand, postponing the partial old-age pension beyond own retirement age will increase future pension. The life-expectancy coefficient is applied on partial old-age pension. The rules also indicate that person who claims a partial old-age pension can continue to work for as much as he/she likes. The number of working hours or the amount of wage earnings are in no way restricted.

The general key results indicate that about 74 per cent of the claimants selected the 50 per cent share, and the duration of pension was 23 months before final old-age retirement. The labor market status of those near the age of 61 years is strong, as 86 per cent of men and 94 per cent of women were employed when claiming partial old-age pension. Majority of the pensions are claimed at age 61, but some postpone claiming. The average age at the time of claiming was 62.

The specific results for local government indicate that 68 per cent of the claimants were women. In 2020 the amount of pension (including all pension schemes) for women was 709 euros per month and for men 904 euros when considering those who claim the maximum share of 50 per cent.

High labor market attachment near the age of 61 years indicates reasonable earnings. For women who claimed the pension in 2020 the wage level was 2 800 euros and for men 3 200 euros. The length of working life as municipal employee before claiming was almost 32 years for women and 27 years for men, both measured in median terms. The local government employee occupational classes are reflected in claimants. For women the major groups were nurses and care givers. For men the respective groups were teachers, building caretakers and foremen. Overall, the occupational classes indicate that claimants are divided into blue-collar and white-collar workers.

A targeted sequence analysis was performed to visualize labor market transition paths for cohort born in 1956. The analysis shows that above 82 per cent of the claimants were employed at age 61. After claiming the share those still working increased gradually. At retirement age (63 yrs. 6 months) about 55 per cent were employed. Relatively small share – about 13 per cent – were not employed at retirement. Beyond retirement age majority retire completely, but some continue working either along old-age pension or partial old-age pension.

The specific results for central government indicate that 60 per cent of the claimants were women. In 2020 the amount of pension (including all pension schemes) for women was 772 euros per month and for men 1 027 euros when considering those who claim maximum share of 50 per cent.

High labor market attachment near 61 indicate reasonable earnings also among central government employees. For women who claimed the pension in 2020 the wage level was 3 000 euros and for men 3 700 euros. The length of working life as central government employee before claiming was almost 30 years for women and almost 35 years for men, both measured in median terms. A note is in order on the fact that among central government employees many have been employed in local government or in other public sector jobs, indicating longer total public sector working lives. The central government employee occupational classes are reflected in claimants. The major classes were administration or business professionals, primary or high-school teachers and university employees.

The targeted analysis of the labor market transitions for central government partial old-age claimants born in 1956 yields similar results as for local government employees.

Keywords: central government, Finland, local government, partial old-age pension, public sector employee

Osa-aikaeläke oli vuosina 1987–2017 eläkkeistä se, johon vakuutetulla oli subjektiivinen oikeus. Käytännössä työntekijä sopi työnantajan kanssa työn osittamisesta ja sisällöstä. Osa-aikaeläke olikin suosittu eläkemuoto, joskin vuosien mittaan sen ehtoja kiristettiin, mikä vähensi hakijamääriä. Esimerkiksi ikärajan nousu 58 vuoteen vuonna 2003 kasvatti hakijamäärää ennakoivasti. Osa-aikaeläke osoittautui odotusten mukaisesti eläkkeeksi, jota käyttivät erilaiset väestöryhmät. Osa-aikaeläkkeensaajista noin puolet oli suhteellisen matalasti koulutettuja, mutta toisaalta joukossa oli suhteellisen paljon myös korkeasti koulutettuja. Osa-aikaeläkkeensaajien joukossa korostuvat asian- tuntija-ammattit, joiden osuus oli 48 prosenttia, kun täysiaikaisessa työssä jatkavissa vastaava osuus oli 30 prosenttia (ks. Salonen ym. 2017). Osa-aikaeläkkeen joustamattomuuteen, kannusteisiin ja kustannuksiin alettiin kiinnittää vuosien mittaan huomiota ja korvaavaa eläkettä suunnitella aktuaaristen periaatteiden varaan. Osa-aikaeläkkeen ja OVE:n eroista katso esimerkiksi Ilmakunnas ym. (2021).

Kuten työeläkkeissä on ollut tapana, myös osittainen varhennettu vanhuuseläke (OVE) suunniteltiin ja päätettiin kolmikantaisissa neuvotteluissa osana vuoden 2017 eläkeuudistusta. OVE tuli mahdolliseksi vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä. Työttömien oikeus osittaiseen eläkkeeseen otettiin mukaan. Kattava katsaus uudistuksen sisällöstä ja taustasta on esimerkiksi Alanne (2021).

Osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi jäädä, jos on täyttänyt 61 vuotta eikä saa mitään muuta omaan työuraan perustuvaa eläkettä. Perhe-eläke eli leskeneläke ei estä osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle jäämistä. Eläkeikä on nousussa: vuonna 1964 syntyneillä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ikäraja on 62 vuotta. Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiden ikäraja vahvistetaan myöhemmin.

Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrä on valinnan mukaan joko 50 tai 25 prosenttia eläkkeen alkamista edeltäneen vuoden loppuun mennessä ansaitusta eläkkeestä (pohjaeläkkeestä). Osittainen varhennettu vanhuuseläke pienentää tulevaa vanhuuseläkettä pysyvästi, jos osittainen vanhuuseläke alkaa ennen alinta vanhuuseläkeikää. Osittainen vanhuuseläke pienenee silloin 0,4 prosenttia jokaista varhennettua kuukautta kohti. Vastavasti, jos jää osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle sen jälkeen, kun on täyttänyt oman ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän, saa eläkkeeseen lykkäyskorotuksen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaista lykkäyskuukautta kohti.

Eläkkeen aikana voi työskennellä ilman rajoituksia. Eläkkeeseen ei liity ansio- rajoja, joten työskennellä voi niin paljon kuin haluaa. OVE:a harkitsevan on kuitenkin hyvä sopia mahdollisista työajan muutoksista aina työnantajan kanssa.

Huolimatta verrattain selkeistä eläkkeen laskennan pääsäännöistä julkisen sektorin eläkkeisiin liittyy tiettyjä erityispiirteitä. OVE:n perusteena oleva pohjäläke on eläkkeen alkamista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaittu eläke, joka koostuu kaikkien yksityisten ja julkisten alojen työeläkelakien mukaan ansaitusta eläkkeestä. Julkisilla aloilla OVE määräytyy eri tavalla sen mukaan, onko henkilö täyttänyt henkilökohtaisen vanhuuseläkeikänsä ja onko hän syntynyt ennen vuotta 1960 vai sen jälkeen. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, perustuuko eläkkeen määräytyminen normeerattuun vai normeeraamattomaan eläkkeeseen ja sisältykö eläkkeeseen mahdollisesti lisäeläketurvaa.

Monilla julkisen sektorin työntekijöillä on henkilökohtainen tai ammatillinen vanhuuseläkeikä, jolla on merkitystä OVE:a laskettaessa ja sitä harkittaessa. Jos henkilöllä on henkilökohtainen eläkeikä (63–65 vuotta) ja hän on syntynyt ennen vuotta 1960 ja aloittaa osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ennen henkilökohtaista eläkeikää, vanhaa eläkekertymää ajalta ennen vuotta 1995 pienennetään.

Jos henkilöllä on ammatillinen eläkeikä, hän voi jäädä OVE:lle ennen ammatillisen eläkeiän täyttymistä. Eläkettä pienentävien varhennuskuukausien määrä lasketaan kuitenkin ikäluokan alimmasta eläkeiästä, ei ammatillisen eläkeiän täyttymisestä. Lisäksi eläkekertymää ajalta ennen vuotta 1995 pienennetään.

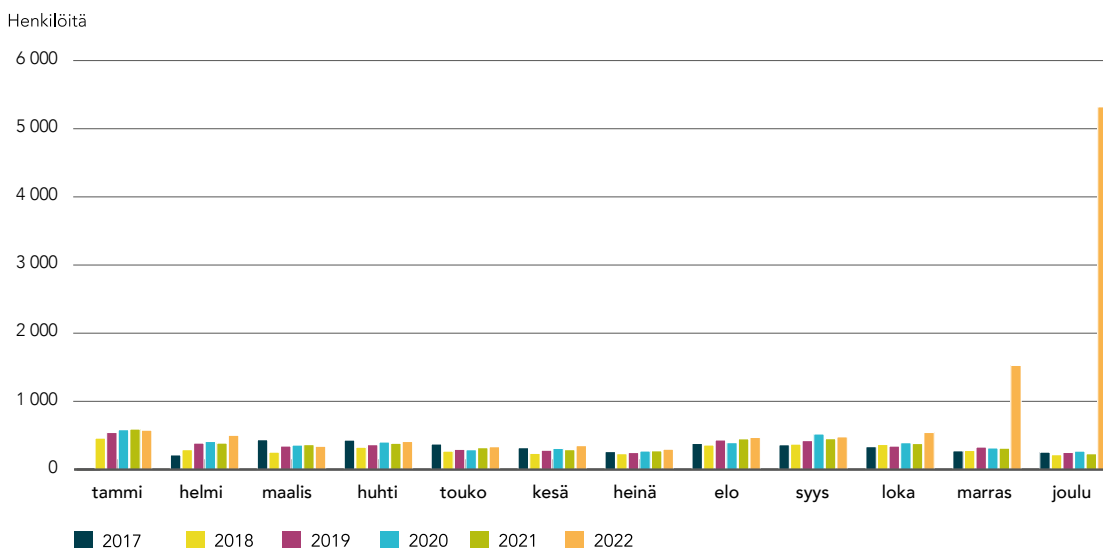
Jos henkilö on täyttänyt ammatillisen eläkeiän tai eroamisiän mutta ei ikäluokan yleistä alinta vanhuuseläkeikää, hänellä ei ole oikeutta valita OVE:a. Tällöin henkilöllä on jo oikeus vähentämättömään vanhuuseläkkeeseen.

Jos henkilö on täyttänyt sekä ammatillisen eläkeiän että ikäluokkansa alimman yleisen vanhuuseläkeiän, hän voi valita, jääkö ensin joksikin aikaa OVE:lle vai suoraan vanhuuseläkkeelle. Tässä tapauksessa OVE:n etu on, että se voi kartuttaa lisää lykkäyskorotusta siihen osaan vanhuuseläkettä, jota ei vielä oteta maksuun.

OVE:n säännöt ovat siinä määrin selkeät useimmalle hakijalle, että hän voi suunnitella omaa eläkepolkuaan. Epävarmuus liittyy ikärajan nousuun nuoremmissa ikäluokissa. Voidaan kuitenkin jo ennakoida, että vuonna 2025 toteutuva ikärajan nousu 62 vuoteen aiheuttaa kuopan hakijoiden määrään, minkä jälkeen palaututaan takaisin vakiintuneelle tasolle. Hakijan kannattaa joka tapauksessa laskea vaihtoehtonsa huolellisesti verotus mukaan lukien (esim. Korhonen 2020). Kaikkea ei voi optimoida, ja esimerkiksi elinikään liittyvä epävarmuus on pysyvää. Miesten eläkeikä on keskimäärin lyhyempi kuin naisten, mikä osaltaan selittää, miksi miehet yleensä ottavat eläkkeen maksuun naisia aiemmin (ks. Nivalainen 2021).

Kevan rekisteritietojen mukaan OVE:a haettiin ensimmäisenä vuonna verrattain maltillisesti. Vuonna 2017 alkaneita eläkkeitä oli 3 647. Lukumäärä on hieman kasvanut: vuonna 2021 luku oli 4 437 eläkettä. Kuviosta 1 nähdään hakemusten jakauma kuukausittain. Sen mukaan tammikuussa hakemuksia tehtiin eniten, ja seuraavaksi yleisimmät hakemiskuukaudet olivat elo- ja syyskuu. Vastaava tieto koko työeläkejärjestelmässä, katso Kannisto (2023a). Vuoden 2020 loppukesän aiempaa hieman suurempien hakijamäärien arvioidaan johtuneen COVID-19-taudista, mutta uudempi rekisteritieto ei näyttäisi tukevan tätä näkemystä erityisen vahvasti (ks. Nivalainen 2022). Vuoden 2022 aikana alkoi varmistua tieto tuntuvasta eläkkeiden indeksikorotuksesta vuodelle 2023. Tämä sai selvästi useamman hakemaan OVE:a vuoden 2022 lopussa. Koko työeläkejärjestelmää koskevan arvion perusteella uudet OVE:t olivat aiempaa suurempia (Kannisto 2023b).

Kuvio 1: Julkisella sektorilla alkaneet OVE-eläkkeet kuukausittain, henkilöitä.

Lähde: Kevan Elmo-rekisteri.

Tämä selvitys täydentää viimeaikaista työn ja eläkkeen limittymiseen fokusoivaa tutkimusta julkisella sektorilla. Tässä yhteydessä on hyvä mainita, että Kevan selvityksessä Salonen ja Sohlman (2022) analysoitiin työn ja eläkkeen limittymistä työkyvyttömyyseläkkeiden ja varsinaisen vanhuuseläkkeen rinnalla.

Seuraavaksi raportissa (luku 2) luodaan katsaus OVE:a käsittelevään kirjallisuuteen. Luvussa 3 esitellään tässä selvityksessä käytettävä aineisto. Luvussa 4 on kuvailevaa tietoa OVE:n käytöstä julkisella sektorilla. Luvussa 5 on yksityiskohtainen työmarkkinapolkuanalyysi vuonna 1956 syntyneestä kohortista sekä poluista OVE:lle ja edelleen vanhuuseläkkeelle. Luku 6 on yhteenveto, joka päättää selvityksen.

Uutena eläkkeenä OVE:een on kohdistunut suuri mielenkiinto. On selvä tarve tietää, ketkä valitsevat OVE:n, milloin eläke haetaan maksuun ja miten hakijamäärät ovat kehittyneet. OVE:n valinneista onkin karttunut tietoa rekisteri- ja kyselytutkimuksissa sekä hakijoista ajantasaista kuvaa tilastoina.

Kevan vakuutettuihin liittyvässä kyselyssä (n=505, vastausprosentti 67 %) selvitettiin OVE:a hakeneiden näkemyksiä ja taustatietoja vuonna 2017. Tulosten mukaan ammattitilastustassa korostuivat erityisasiantuntijat (34 %) ja asiantuntijat (18 %). Yleisimpiä kyselyyn vastanneiden ammattinimikkeitä olivat sairaanhoitaja, opettaja, lähihoitaja, perushoitaja, lastentarhanopettaja sekä lehtori. Syitä hakea OVE:a on lukuisia. Yleisimmät syyt hakea OVE:a liittyivät kyselyssä taloudellisiin tekijöihin ja väittämiin, kuten ”halu kuluttaa ansaittua eläkettä, kun on hyvässä kunnossa” (47 %) ja ”mahdollisuus parantaa taloudellista tilannetta” (39 %). Tärkeäksi tekijäksi taloudellisten syiden ohella nousi myös OVE:n mahdollistama jousto työelämässä. (Sakslin 2017.)

Vuosia 2017 ja 2018 koskevilla ensimmäisillä tutkimuksilla keskityttiin kuvaamaan OVE:n voimaantulovuoden hakijoiden piirteitä. Voitiin todeta, että koko työeläkejärjestelmässä OVE otetaan maksuun heti, kun 61 vuoden ikäraja mahdollistaa sen. Vuonna 2017 OVE:n valitsivat palkansaajien lisäksi yrittäjät ja työttömät. Havaittiin asia, joka on sittemmin vakioitunut, että eläke halutaan maksuun täysimääräisenä (50 %). Sen valitsee 90 prosenttia, ja loput 10 prosenttia valitsee pienemmän osuuden (25 %). OVE:n valinneiden piirteiden lisäksi tutkimuksissa on arvioitu, kuinka yleistä OVE:n valitseminen on. Tulosten mukaan vajaa kahdeksan prosenttia osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetuista on ottanut eläkkeen, mutta alkavuudet jäävät keskimääräistä matalammalle tasolle muun muassa ylemmän korkeasteen koulutuksen suorittaneilla, julkisen sektorin palkansaajilla ja ylemmillä toimihenkilöillä. Tutkimuksen puolentoista vuoden seuranta-aikana eläkkeen alkavuus oli julkisella sektorilla noin kolme prosenttia, kun yksityisen sektorin palkansaajissa luku oli runsaan prosentin verran suurempi. Lukuisat taustatekijät huomioon ottaen julkisen sektorin palkansaajat ottavat varhennetun osittaisen vanhuuseläkkeen vähemmän todennäköisesti kuin yksityisellä sektorilla työssä olevat. (Tenhunen ym. 2019; Nivalainen 2019; Salonen 2020.) Yksi selitys pienempään suosioon julkisella puolella voi olla se, että henkilökohtaisen eläkeiän omaavilla eläke normeerataan. Toinen selitys voi olla se, että julkisella sektorilla on yksityistä suurempi osatyökyvyttömyyseläkkeiden alkavuus.

Koko työeläkejärjestelmää vuosina 2017–2020 koskevan tutkimuksen mukaan OVE:n ottajia yhdistävät seuraavat piirteet. Neljäsosa ikäluokkaan kuuluvista miehistä ottaa osittaisen eläkkeen ennen vanhuuseläkeikää, naisista vajaa viidesosa. Tämä tarkoittaa, että OVE on hyvin suosittu eläkeuoto. Miehet, yrittäjämiehet ja -naiset sekä työttömät miehet ottavat osittaisen vanhuuseläkkeen muita herkemmin. Sekä eläkkeen ottaneilla miehillä että naisilla on takanaan muita vastaavanikäisiä pidempi työura.

Eläkkeen ottaneille miehille työuraa on kertynyt keskimäärin 37 vuotta, naisille noin vuosi vähemmän. Voidaan arvioida, että pidempi työura lisää OVE:n ottamisen todennäköisyyttä. (Nivalainen ym. 2021; Nivalainen 2022.)

Varhaiseläkkeiden eli aiemman osa-aikaeläkkeen ja OVE:n merkitystä työurien pidentymisen kannalta on tutkittu vertailevalla asetelmalla. Tulosten mukaan ne eivät välttämättä ole keskimäärin pidentäneet työuria, vaikka osalle ne ovat tuoneet mahdollisuuden jatkaa työelämässä pidempään (Ilmakunnas ym. 2022.) Tutkimuksessa havaittiin, että OVE:a nostaneiden ja nostamatta jättäneiden välillä on suuria eroja vanhuuseläkkeelle siirtymisessä. OVE:a nostaneet siirtyivät useammin vanhuuseläkkeelle alaikärajalla ja jatkoivat harvemmin tavoite-eläkeikään kuin henkilöt, jotka eivät nostaneet varhaiseläkettä. Tämä tarkoittaa, että pidentäkseen keskimäärin työuria varhaiseläkkeiden tulisi ehkäistä huomattavasti työkyvyttömyyseläkkeelle jäämistä ja/tai pidentää yli tavoite-eläkeiän työskentelyä jatkavien työuria. (emt.)

ETK:n tilastoraporteista (esim. Kannisto 2017) saa tietoa OVE:n käytöstä myös julkisella sektorilla. Koko työeläkejärjestelmästä antaa ajantasaisen kuvan esimerkiksi raportti Kannisto (2022).

3. Aineisto, käsitteet ja menetelmät

Tutkimuksessa käytettävä aineisto on poimittu pääosin Kevan rekistereistä, ja siihen on liitetty Eläketurvakeskuksesta saatua tietoa työeläkkeistä, työ- ja palvelussuhteista sekä eläkettä kartuttavista palkattomista etuusjaksoista. Aineisto on kokonaisaineisto: siinä ovat mukana kaikki julkisella sektorilla OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneet noin 15 384 henkilöä. Aiemmissa tutkimuksissa on analysoitu, kuinka suuri osuus kohortista aloittaa OVE:n. Käytössä olevan aineiston perusteella kyseinen asetelma on mahdoton, sillä riskiväestöä (henkilöjoukko, jolle OVE on mahdollinen) ei ole saatavilla. OVE:n valinneisiin kohdistuvaa kokonaisaineistoa käytetään luvussa 4. Luvussa 5 analysoidaan vuonna 1956 syntynyttä kohorttia, josta on poimittu erilliset aineistot sekä kunta-alalta (3 135 henkilöä) että valtiolta (1 621 henkilöä).

Eläke tarkoittaa työeläkejärjestelmän perustilastorekisterin (PETO) käsitteiden mukaista työeläkettä (ks. Findata). Eläkkeistä on käytettävissä eläkejärjestelmäkohtaiset lakiosat, mutta tulokset esitetään pääasiassa kokonaiseläkkeestä (euroa/kk), joka muodostuu henkilön kaikista yksityisen ja julkisen sektorin eläkejärjestelmistä maksetuista eläkkeen osista. Ansio (euroa/kk) tarkoittaa palkkaa yksityisen sektorin työ- tai palvelussuhteesta. Myös omaishoitajana saatu palkkio lukeutuu ansioksi. Ammatti tarkoittaa julkisen sektorin palvelussuhteelle tulorekisterissä kirjattua ammattinimikettä. Ammattitieto kuvaa OVE:n aloittamisvuotta edeltävän vuoden lopun tilannetta.

Julkista sektoria koskevat tulokset sisältävät kunta-alan, valtion, Kelan toimihenkilöiden ja kirkon eläkejärjestelmät. Kunta-alan ja valtion tulokset rajautuvat kyseisiin järjestelmiin. Sotilasammateissa toimivilla on käytännössä OVE:n ikärajaa alempi vanhuuseläkeikä, joten heille OVE ei ole varteenotettava eläkemuoto. On hyvä huomata, että koko julkista sektoria koskevissa tuloksissa henkilö on tarkastelussa vain kerran, kun taas eläkejärjestelmäkohtaisissa tarkasteluissa henkilö saattaa esiintyä samaan aikaan sekä kunta-alalla että valtiolla. Tämä tarkoittaa, että tuloksia ei voi suoraan verrata tilastoihin.

Polkuanalyysin aineisto

Kuvailevan tarkastelun lisäksi tehdään yksityiskohtaisempi analyysi vuonna 1956 syntyneen kohortin työmarkkinapoluista OVE:a edeltävästä ajasta vanhuuseläkeiän jälkeiseen aikaan siten kuin tarkastelujakson päätyminen (31.12.2020) mahdollistaa. Käytännössä polkuanalyysiä varten muodostetaan vuosille 2016–2020 kuukausitason paneelianeisto, jossa jokaisen kuukauden viimeiselle arkipäivälle päätellään työmarkkinatila. Tilat on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1: Työmarkkinatila ja sisältö.

Työmarkkinatila	Sisältö
omh ja OVE tai VE	Omaishoitajasuhteessa OVE:n tai varsinaisen vanhuuseläkkeen rinnalla
OVE	Pelkästään OVE:lla
Työssä	Työ- tai palvelussuhteessa
Työssä ja OVE	Työ- tai palvelussuhteessa OVE:n rinnalla
Sairas ja OVE	Sairauspäivärahalla OVE:n rinnalla
Sairas tai TKE	Sairauspäivärahalla tai työkyvyttömyyseläkkeellä
Työtön	Työttömyyspäivärahalla
Työtön ja OVE	Työttömyyspäivärahalla OVE:n rinnalla
VE	Pelkästään varsinaisella vanhuuseläkkeellä
Muu	Kuollut tai muu tila

Periaatteessa omaishoitajana toimiminen rinnastuu työ- tai palvelussuhteessa työskentelyyn, mutta tässä tarkastelussa haluttiin havainnollistaa myös työntöön luonnetta, joten molemmista on päätelty omat tilat. Eläkettä kartuttavista etuuksista käytetään tässä tarkastelussa työttömyysturva- ja sairauspäivärahajaksoja. Kummastakin etuudesta ovat tiedossa etuuden alkamis- ja päättymispäivämäärät, mikä mahdollistaa tilojen luomisen. Sairauspäivärahajakso tarkoittaa pitkää (yli omavastuuajan, 10 päivää) sairauspoissaoloa. Työttömyysturvajakso koostuu Kelan maksamista ja ansiosidonnaisista päivärahaajaksista. Työkyvyttömyyseläke-tilaan on koottu kaikki työkyvyttömyyseläkkeet. Jos henkilölle ei ole pääteltävissä taulukossa 1 nähtäviä tiloja esimerkiksi kuoleman takia, henkilöjoukon eheyden varmistamiseksi muodostetaan tila 'muu'. Tähän tilaan lukeutuvat myös harvinaiset eläkkeet ja eräät etuudet. Tilojen limittyminen tarkoittaa, että samanaikaisesti on voimassa usea tila. Liitetaulukossa 1 on tarkempi kuvaus eläkkeiden ja etuuksien luokittelusta.

Tutkimusmenetelmänä käytetään *sekvenssianalyysiä* (ks. Gabadinho ym. 2011; Raab ja Struffolino 2022), joka soveltuu työmarkkinatilojen vaihtumisen kuvaamiseen. Menetelmää on käytetty työmarkkinatutkimuksessa havainnollistamaan eläkkeelle siirtymiseen johtavia työmarkkinatilojen ketjuja (esim. Riekhoff ym. 2018) sekä myös OVE:n tutkimuksessa (ks. Nivalainen ym. 2021).

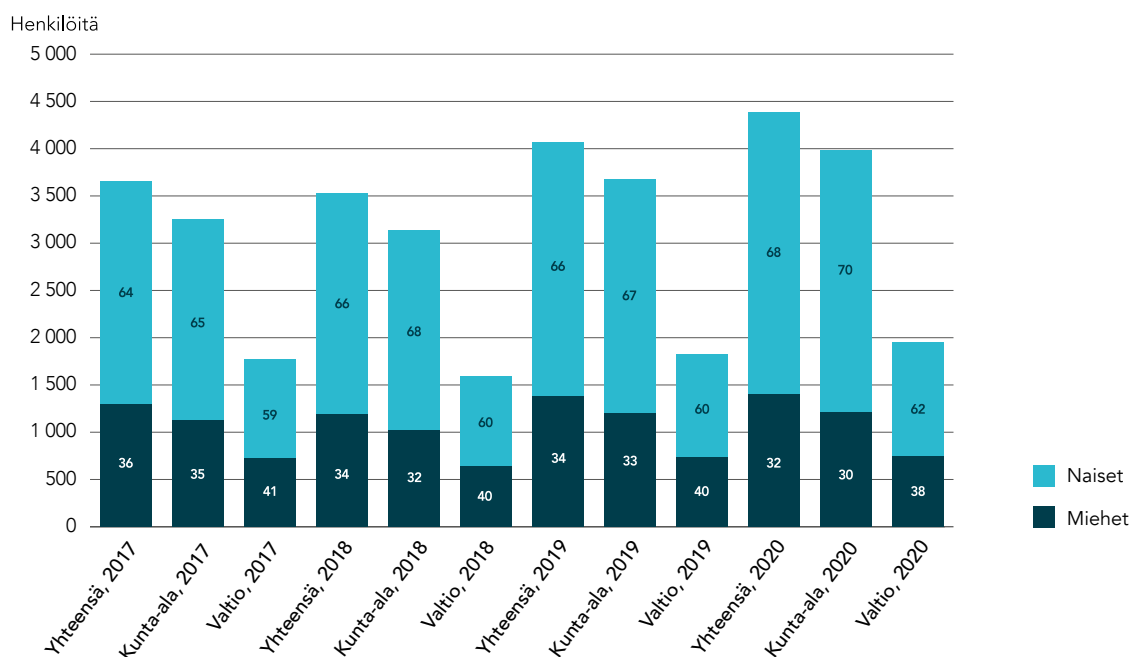
Tutkimusaineistossa OVE:n valinneiden piirteitä kuvataan seuraavaksi sekä vuosittain eläkkeen aloittaneiden (luku 4.1.) että vuoden lopussa eläkettä saavien (luku 4.2.) näkökulmista. Osassa tarkasteluja eläkkeen aloittaneiden kuvaaminen on järkevää, kun toisissa eläkkeensaajien kuvaaminen tuottaa yleistettävämpää tietoa.

4.1. Aloittaneet vuosina 2017–2020

Julkisella sektorilla OVE:n aloittaneiden määrä kasvoi lievästi vuosina 2017–2020. Kun eläkelajin ensimmäisenä vuotena – 2017 – aloittaneita oli runsaat 3 600, vuonna 2020 luku oli lähes 4 400, kasvua 20 prosenttia (kuvio 2). Julkisen sektorin työntekijöiden naisvaltaisuus heijastuu myös OVE:n aloittaneiden sukupuolijakaumaan. Julkisen sektorin työntekijöistä yli 70 prosenttia on naisia. Kuviosta nähdään, että OVE:n aloittaneiden joukossa naisten osuus kuitenkin oli selvästi alle 70 prosenttia, varsinkin vuonna 2017 (64 %).

Kunta-alan ja valtion luvuissa OVE:n aloittaneiden määrät ovat kehittyneet samankaltaisesti. Valtiosektori on naisvaltainen, mutta miesten osuus on suurempi kuin kunta-alalla.

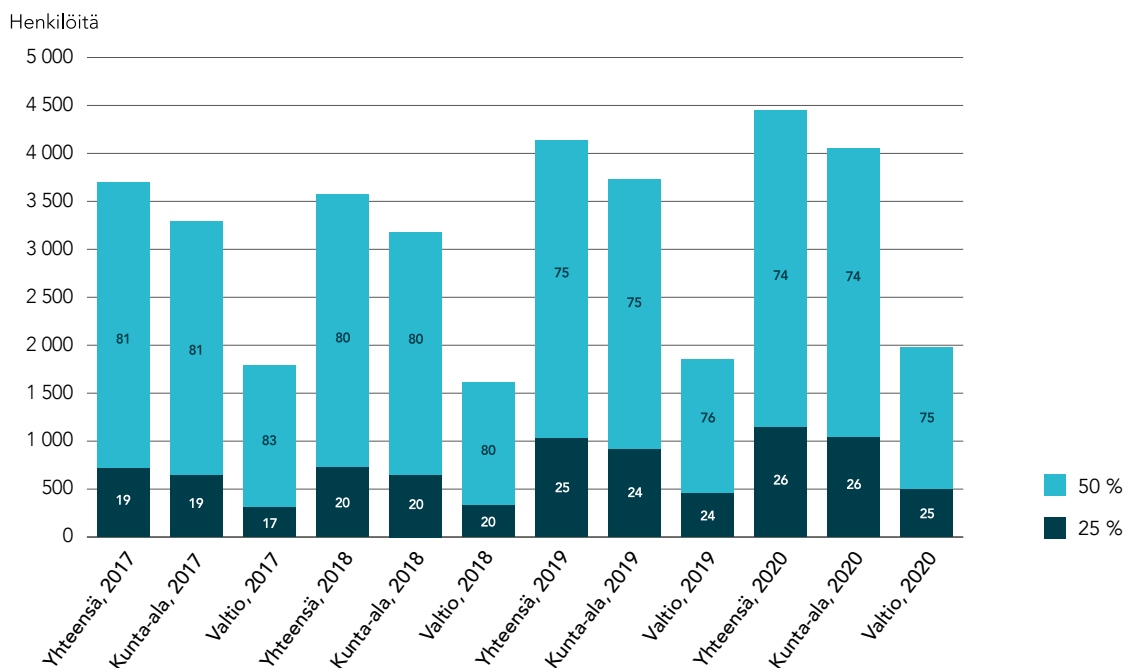
Kuvio 2: OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneet sukupuolen ja eläkejärjestelmän mukaan, henkilöitä ja prosenttia.

OVE:n erityispiirre on se, että henkilö voi valita eläkkeen määrän kahdesta luokasta: 25 % tai 50 %. Valtaosa valitsee 50 prosentin osuuden (kuvio 3). Erityisesti vuosina 2017 ja 2018 suuremman osuuden valitseminen oli hyvin yleistä. Myöhempinä vuosina myös 25 prosentin osuuden valitseminen on jonkin verran yleistynyt. Kunta-alan ja valtion luvut ovat samankaltaiset.

Kuvio 3: OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneet OVE-prosentin ja eläkejärjestelmän mukaan, henkilöitä ja prosenttia.

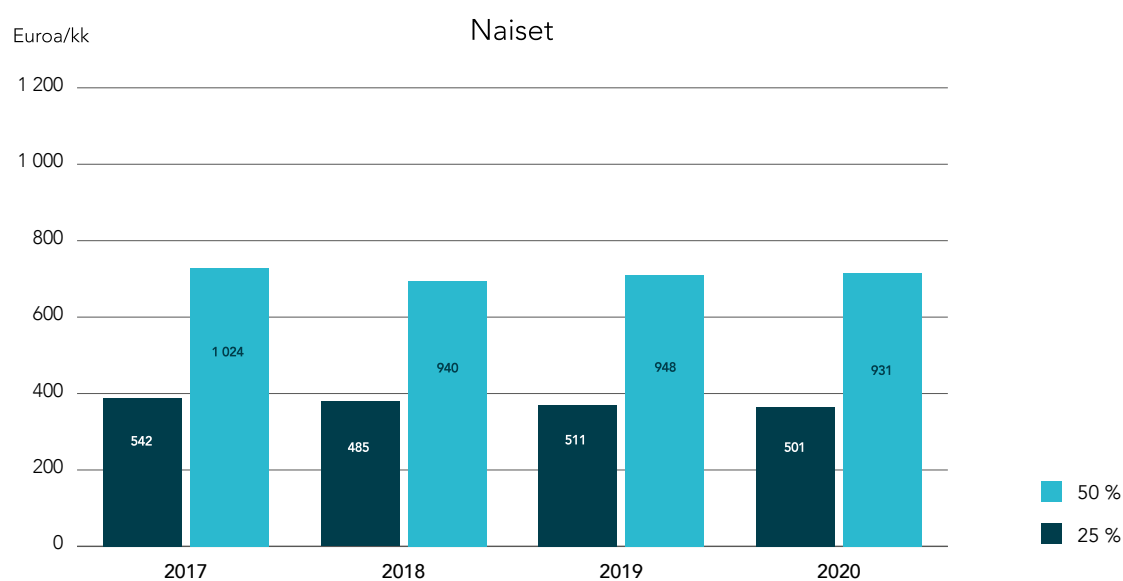
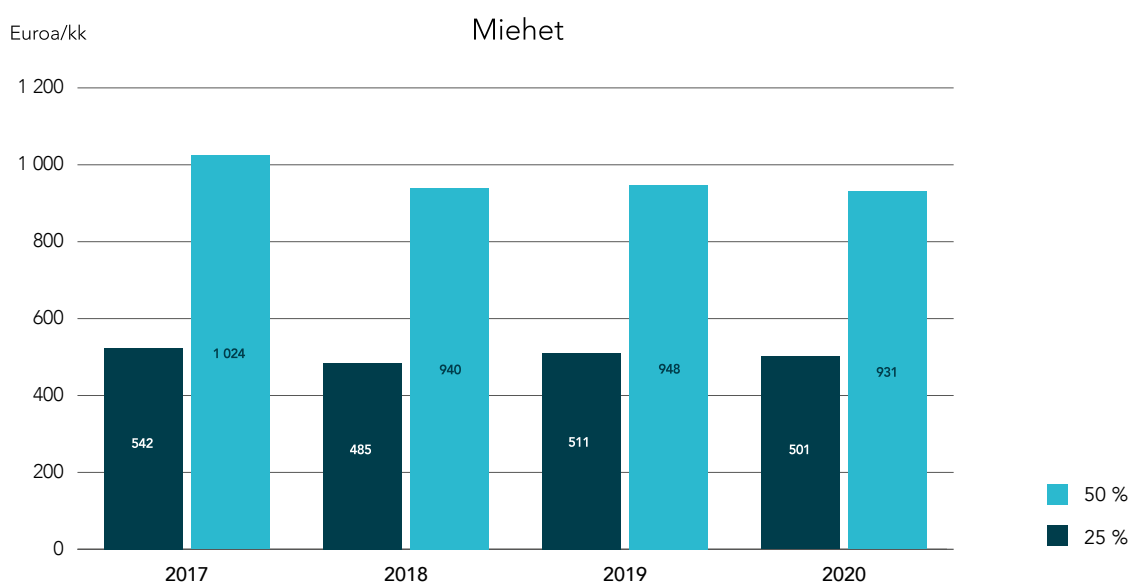
Naisten eläketaso on jonkin verran pienempi kuin miesten. Kuvioista 4a, b ja c nähdään OVE:n määrä sukupuolen mukaan julkisella sektorilla kaikkiaan sekä kunta-alalla ja valtiolla erikseen. On hyvä huomata, että esitetyt eläkkeet ovat niin sanottuja VILMA-eläkkeitä, eli ne koostuvat henkilölle kaikkien eläkelakien mukaan maksetusta eläkkeestä. Kuvioissa näkyvä ero sukupuolten välillä selittyy pitkälti sillä, että miesten lukuihin vaikuttavat naisia parempi palkkataso ja eläketurva. Julkisella sektorilla kaikkiaan vuonna 2020 eläketaso oli 50 prosentin osuuden valinneilla 931 euroa ja 25 prosentin valinneilla 501 euroa.

Kuvioiden mukaan eläketaso on säilynyt tarkastelun viimeiset vuodet ennallaan. Vuosi 2017 kiinnittää tässä huomion. Kaikissa kuvioissa vuoden 2017 kohdalla näkyy se, että OVE:n valitsivat monet niin sanotut yli-ikäiset, jotka saivat lykkäyskorotuksen. Käytännössä kyse oli luultavasti niistä, jotka eivät ansiorajojen takia aikanaan aloittaneet osa-aika-eläkettä ja OVE:n tultua mahdolliseksi valitsivat sen ja jatkoivat työntekoa.

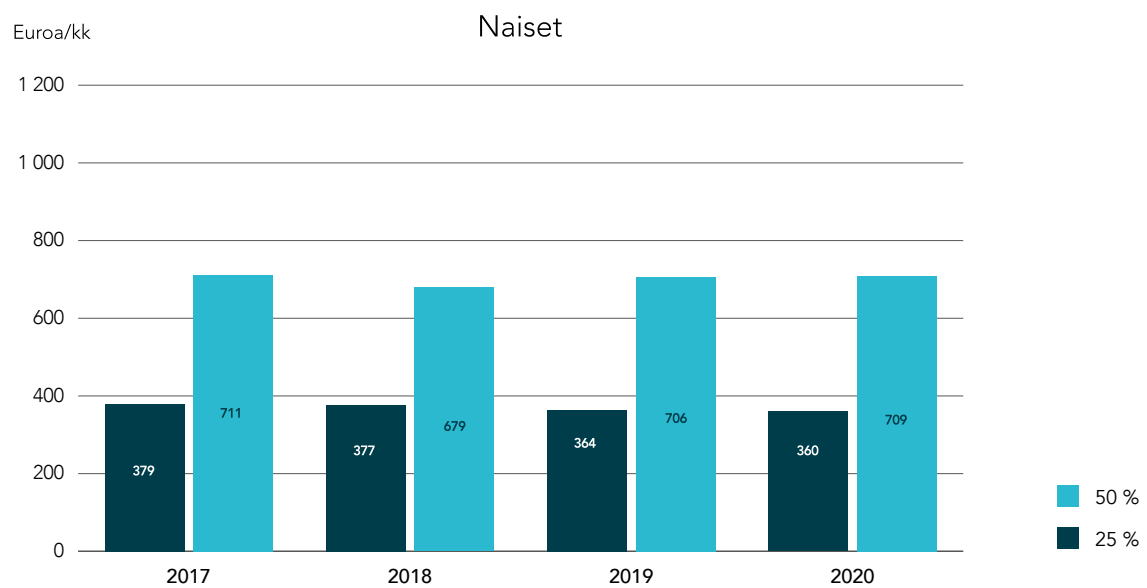
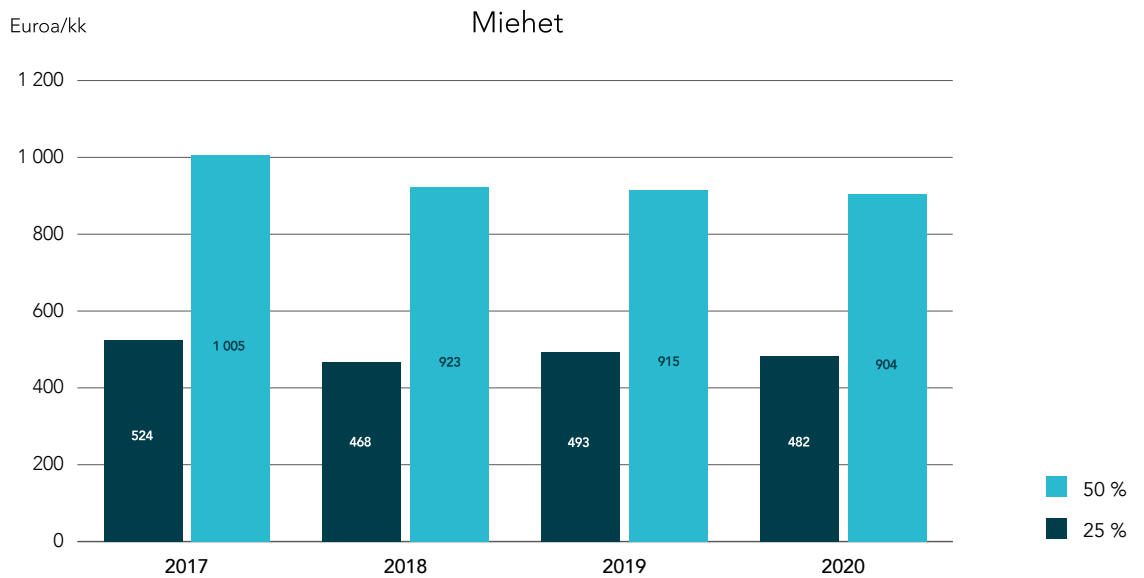
Myöhempinä vuosina OVE:n valinneiden ikäjakauma nuorentui, eikä vastaavaa määrää yli-ikäisiä enää ollut.

Julkisen sektorin eläkejärjestelmäkohtaiset lakiosat ovat pienempiä kuin edellä kuvatut henkilön OVE kaikkiaan. Järjestelmäkohtaiset eläkkeet nähdään liitetaulukosta 1.

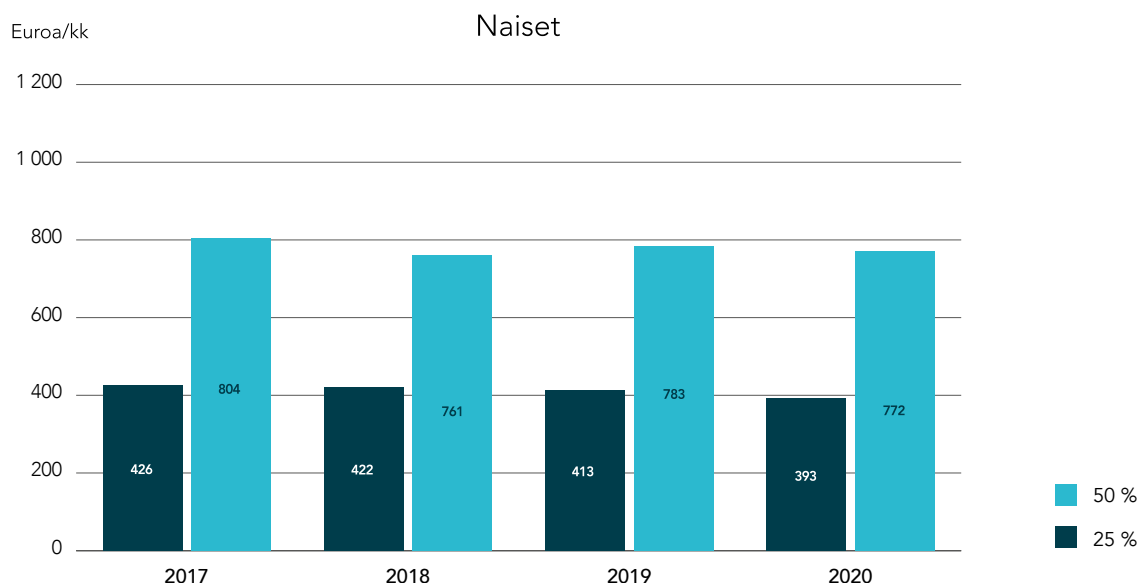
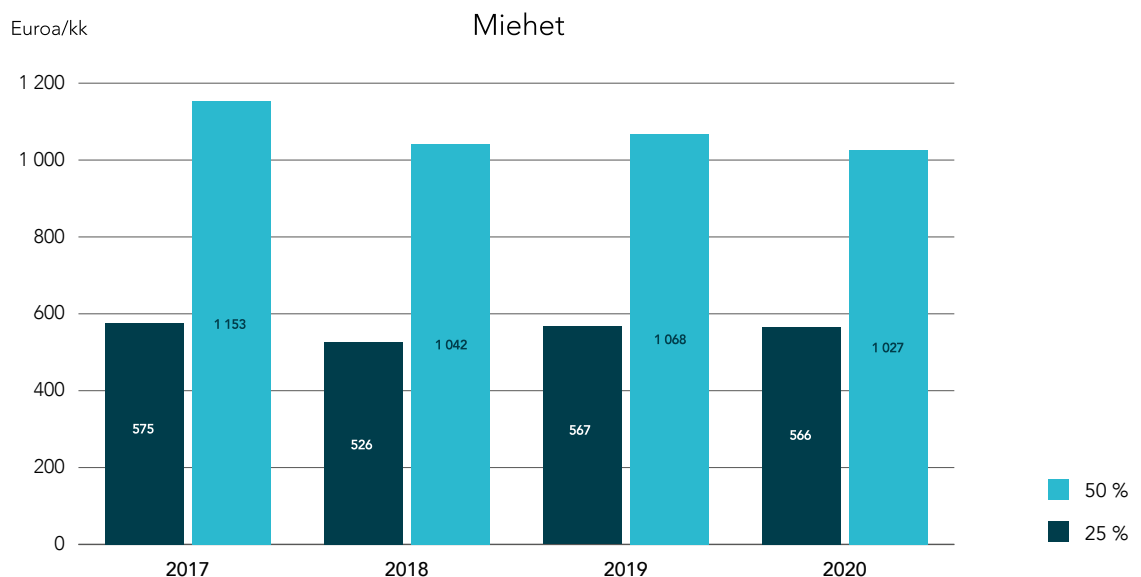
Kuvio 4a: Julkisen sektorin OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden eläketaso keskimäärin. VILMA-eläke, euroa kuukaudessa.

Kuvio 4b: Kunta-alan OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden eläketaso keskimäärin. VILMA-eläke, euroa kuukaudessa.

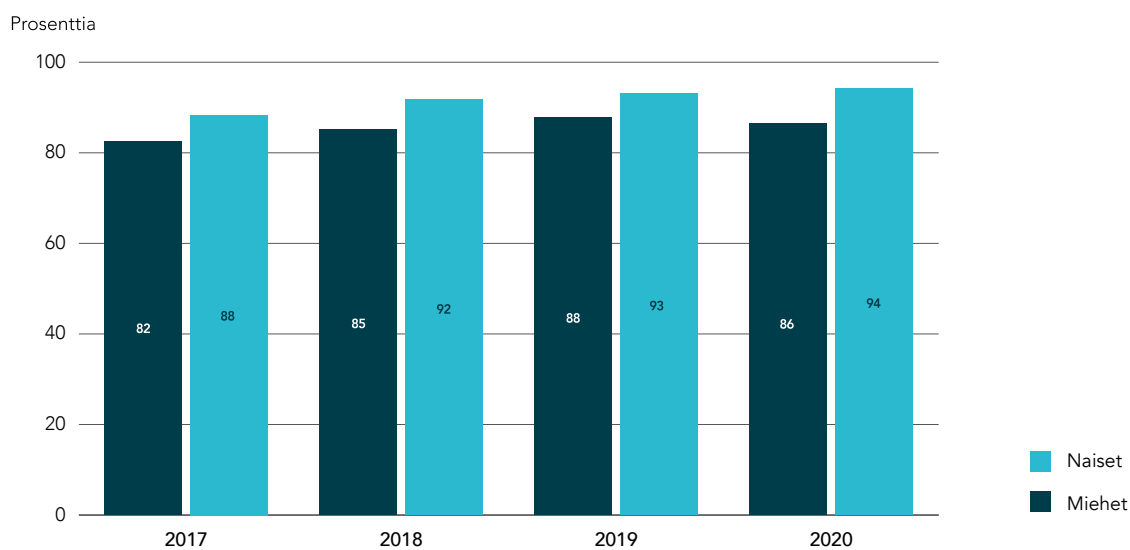
Kuvio 4c: Valtion OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden eläketaso keskimäärin. VILMA-eläke, euroa kuukaudessa.

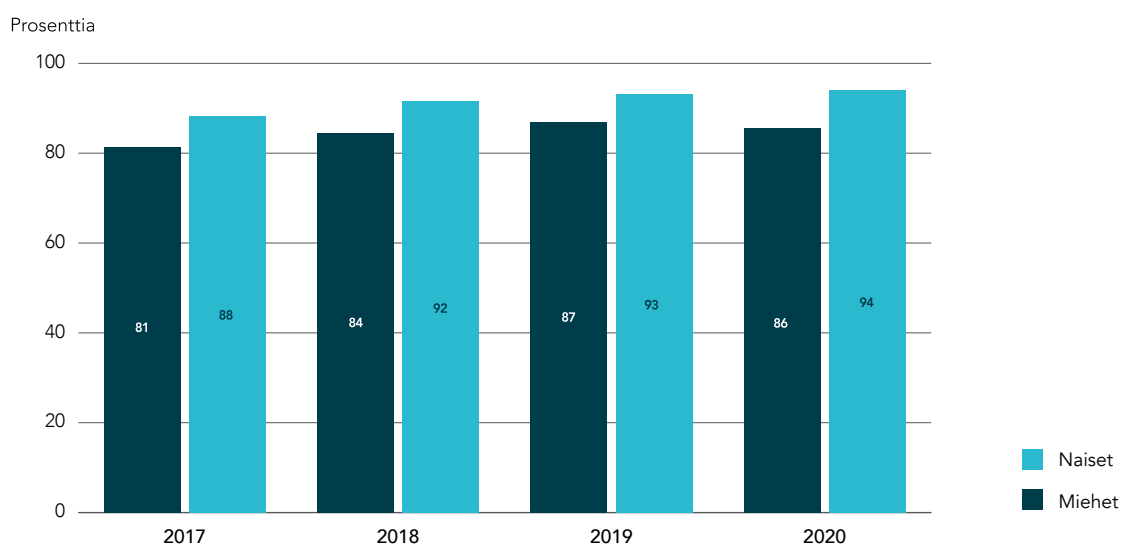
OVE:n voi aloittaa myös työtön. Eläke aloitetaan kuitenkin useimmiten työstä. Kuvioista 5a, b ja c nähdään julkisen sektorin työstä OVE:n aloittaneiden osuudet. Kuvioiden perusteella voidaan todeta, että naiset aloittivat OVE:n työstä miehiä useammin, joskin ero on pieni. Koko julkisella sektorilla vuonna 2020 naisista 94 prosenttia aloitti OVE:n työstä, kun taas miehillä vastaava luku oli 86 prosenttia.

On merkillä pantavaa, että työstä aloittaneiden osuus on tarkastelujaksolla tasaisesti kasvanut. Luvut ovat tarkastelun lopussa sen verran suuret, että niissä on luultavasti saavutettu vakiintunut taso.

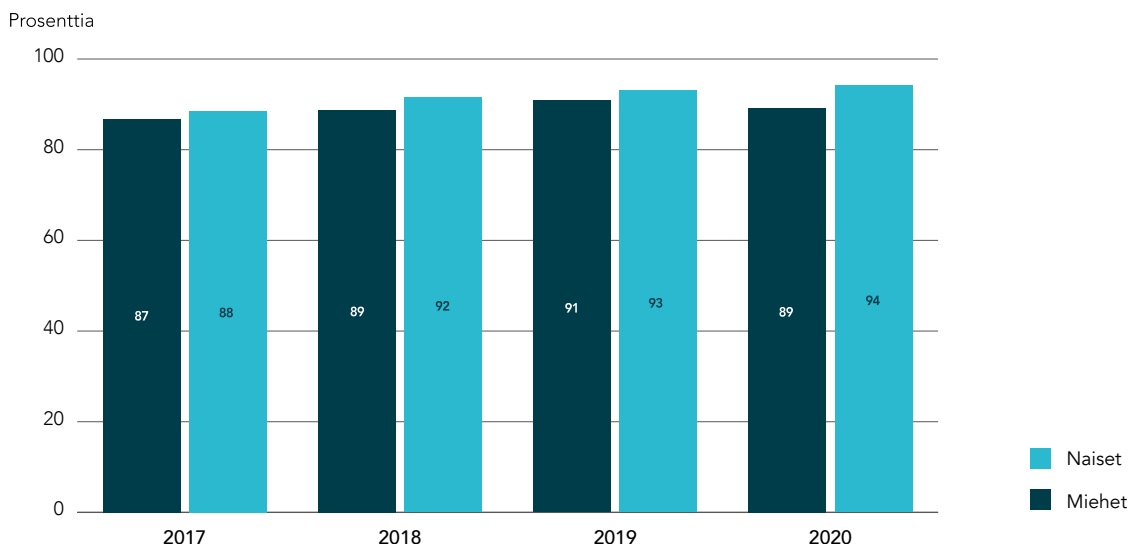
Kuvio 5a: Julkisen sektorin OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden työssä käyvien osuus, prosenttia. Työskennellyt yksityisellä tai julkisella sektorilla ennen aloittamisvuotta.

Kuvio 5b: Kunta-alan OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden työssä käyvien osuus, prosenttia. Työskennellyt yksityisellä tai julkisella sektorilla ennen aloittamisvuotta.

Kuvio 5c: Valtion OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden työssä käyvien osuus, prosenttia. Työskennellyt yksityisellä tai julkisella sektorilla ennen aloittamisvuotta.

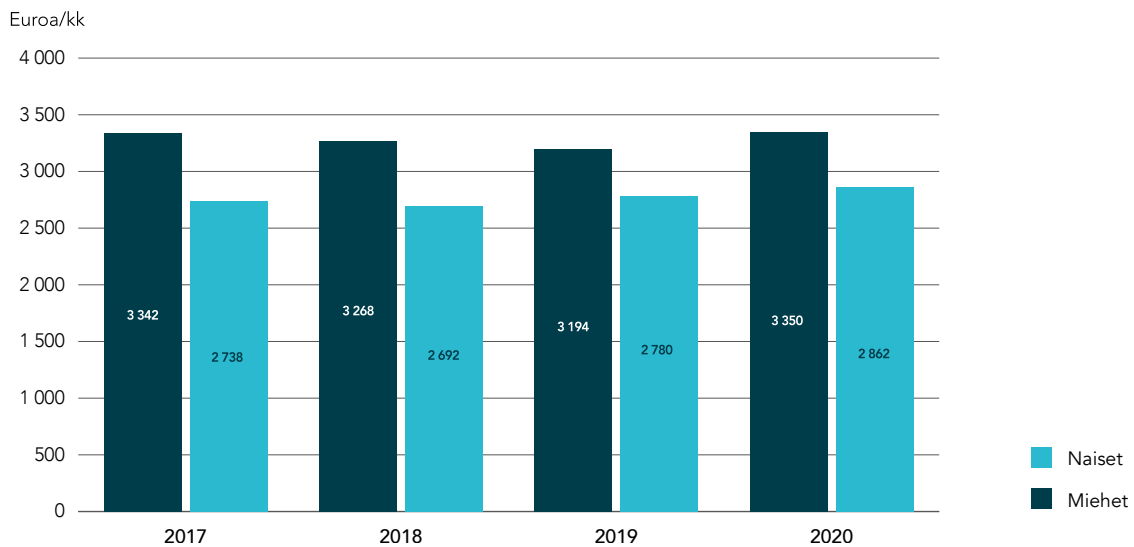
Työstä OVE:n aloittaneista on olennaista tietää edeltävä ansiotaso. Kuvioista 6a, b ja c nähdään kaikkien OVE:n julkisella sektorilla aloittaneiden ansiotaso sekä kunta-alalla ja valtiolla aloittaneiden ansiotasot erikseen. On hyvä muistaa, että ansiotaso sisältää myös yksityisen sektorin ansiot.

Ensimmäinen havainto liittyy koko tarkastelujaksoon. Ansiotaso on ollut varsin vakaa kaikkina vuosina sekä sukupuolen että eläkejärjestelmän mukaan. Vuonna 2020 OVE:n aloittaneiden miesten ansiotaso oli 3 350 euroa ja naisten 2 862 euroa.

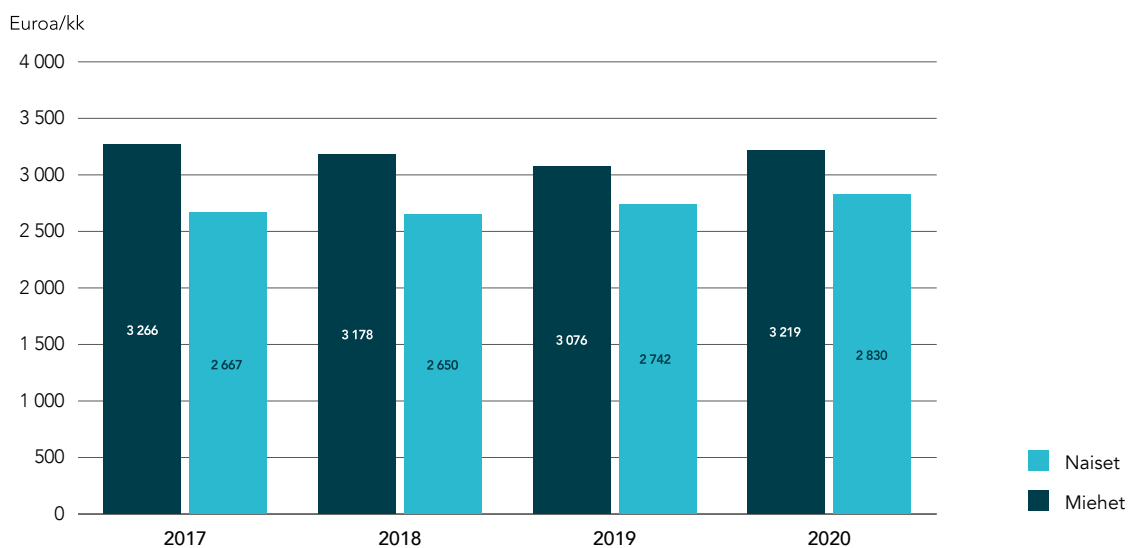
Toinen havainto liittyy sukupuolieroon. Julkisella sektorilla miesten ansiotaso oli vuonna 2020 noin 17 prosenttia korkeampi kuin naisten (3 350 euroa vs. 2 862 euroa). Ero on kuitenkin pienentynyt alkuvuosista. Erot ansiotasossa selittyvät pitkälti miesten ja naisten erilaisilla ammattirakenteilla sekä työhistorioilla.

Kolmas havainto liittyy siihen, että valtiolla ansiotaso on selvästi korkeampi kuin kunta-alalla. Tarkastelujaksolla OVE:n aloittaneiden ansiotaso oli valtiolla noin 11 prosenttia korkeampi kuin kunta-alalla miehet ja naiset mukaan lukien. Tämä järjestelmäkohtainen ero heijastuu myös miesten ja naisten ansiotasossa. Vuonna 2020 sukupuolikohtainen palkkaero miesten hyväksi oli valtiolla 13 prosenttia ja kunta-alalla 22 prosenttia.

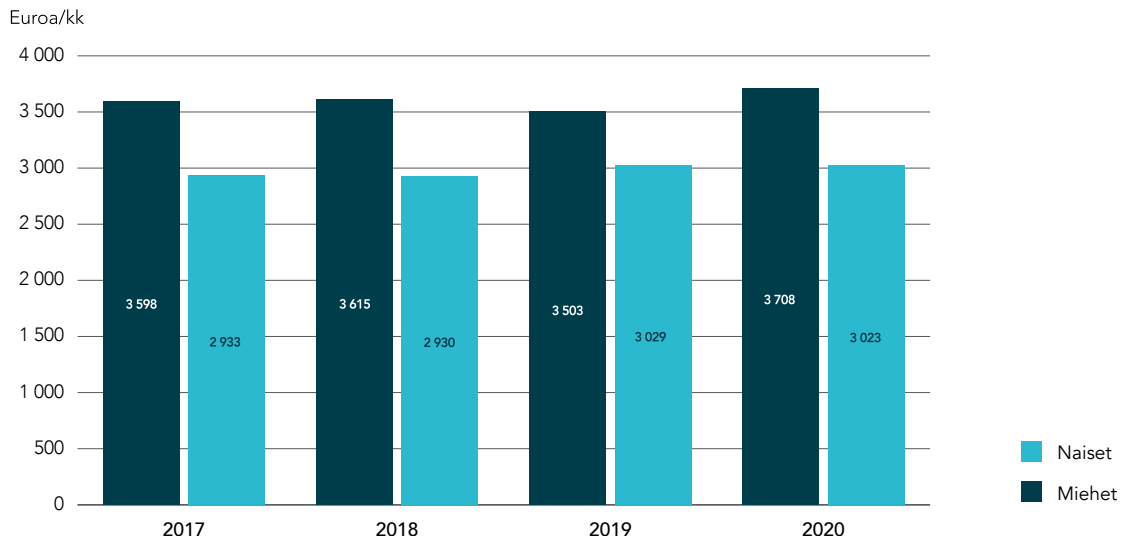
Kuvio 6a: Julkisen sektorin OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden edeltävä ansiotaso. Yksityisen ja julkisen sektorin ansiot keskimäärin, euroa kuukaudessa.

Kuvio 6b: Kunta-alan OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden edeltävä ansiotaso. Yksityisen ja julkisen sektorin ansiot keskimäärin, euroa kuukaudessa.

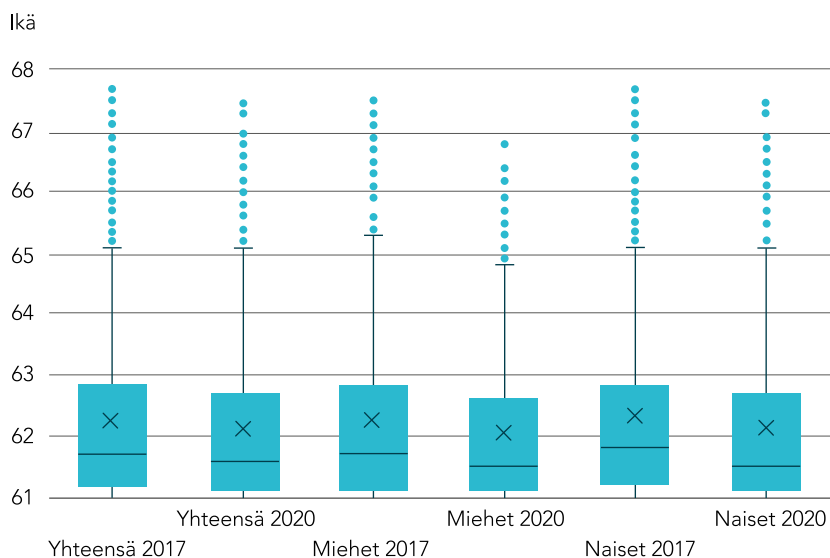

Kuvio 6c: Valtion OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden edeltävä ansiotasoa. Yksityisen ja julkisen sektorin ansiot keskimäärin, euroa kuukaudessa.

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan OVE:n valinneiden piirteitä ja työurataustaa tarkemmin. Vuoden 2017 OVE-lain voimaantulon jälkeen hakeneiden ikärakenne on vakiintunut. Käytännössä OVE valitaan yleisimmin juuri OVE:n 61 vuoden ikärajan vaiheilla. Tämä heijastuu kuviossa 7, josta nähdään OVE:n valinneiden keski-ikä jakauma vuosina 2017 ja 2020.

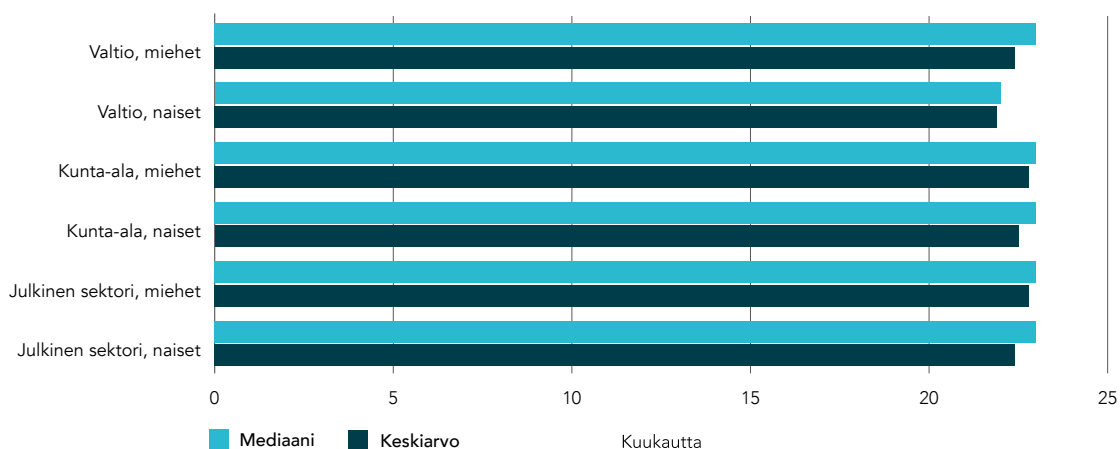
Kuvio 7: OVE:n vuosina 2017–2020 aloittaneiden iän jakauma eläkkeen alkaessa vuosina 2017 ja 2020, vuotta. Boxplot-kuviossa laatikko kuvaa jakaumasta puolet. Viiva laatikon sisällä on mediaani-ikä ja rasti keskiarvo.

Kysymykseen siitä, miten pitkään OVE:lla ollaan, saadaan tietoa kuviosta 8. Sen mukaan julkisella sektorilla vuonna 2017 aloittaneet olivat OVE:lla mediaanilla mitattuna 23 kuukautta – kaksi vuotta. Luku on suunnilleen sama sekä kunta-alalla että valtiolla, joskin valtiolla naisilla kesto on hieman lyhyempi. Erot ovat pieniä.

Kuvio 8: Vuonna 2017 OVE:n aloittaneiden ja ennen vuotta 2020 päättäneiden eläkkeen kesto sukupuolen ja eläkejärjestelmän mukaan, kuukautta.

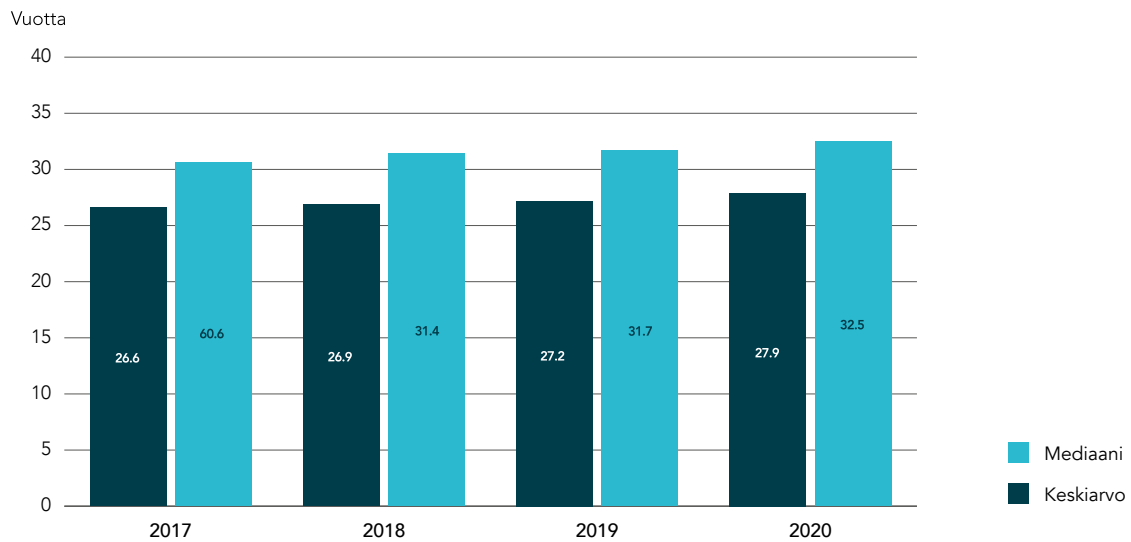
Työuratausta ilmentää sitä, että julkisen sektorin OVE:n aloittaneet tulevat vakailta työurilta (vrt. kuviot 5b ja c). Työura tarkoittaa tässä julkisen sektorin palvelusta, eli se ei kuvaa henkilön koko työuraa mukaan lukien yksityisen sektorilla tehtyä työtä.

Kuvioista 9a, b ja c nähdään palvelussuhde-aika koko julkisella sektorilla sekä kunta-alalla ja valtiolla sukupuolen mukaan. Mediaanilla mitattuna vuonna 2020 OVE:n aloittaneiden julkisen sektorin työura oli 32,5 vuotta (kuvio 9a). Kuviosta nähdään, että työurat ovat jonkin verran pidentyneet vuodesta 2017.

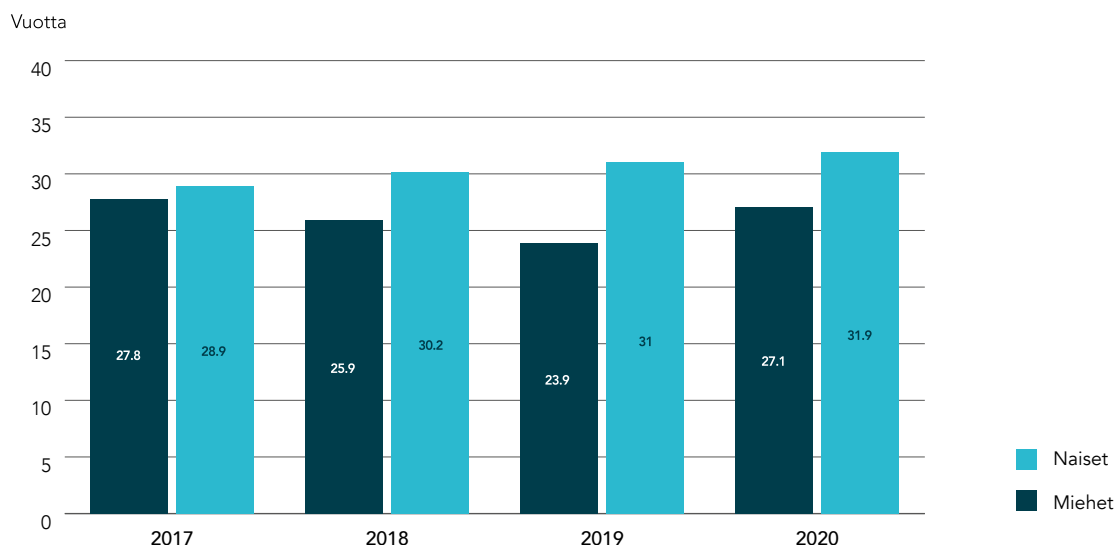
Järjestelmäkohtaisten lukujen perusteella kunta-alalla aloittaneiden työurat ovat selvästi lyhyemmät kuin valtiolla (vrt. 9b ja c). Kunta-alalla naisten OVE:a edeltävä työura on lievästi pidentynyt: vuonna 2020 aloittaneilla se oli 31,9 vuotta. Miesten luvuissa on tarkastelujaksolla enemmän vaihtelua. Vuonna 2020 työuran kesto oli samalla tasolla kuin vuonna 2017, noin 27,1 vuotta. Valtiolla erityisesti miesten työurat ovat pidemmät kuin naisilla. Vuonna 2020 aloittaneiden miesten työura oli 34,8 vuotta ja naisten 29,9 vuotta. Ero on kasvanut vuodesta 2017.

Työurien keskimääräisten pituuksien perusteella (ei kuvioissa) järjestelmäkohtaisia eroja selittää muun muassa se, että valtion työurat ovat vakaammat ja työpaikkaa vaihdetaan harvemmin, kun taas kunta-alalla työvoimaliikkuvuus on suurempaa ja henkilöt vaihtavat useammin esimerkiksi yksityisen alan töihin.

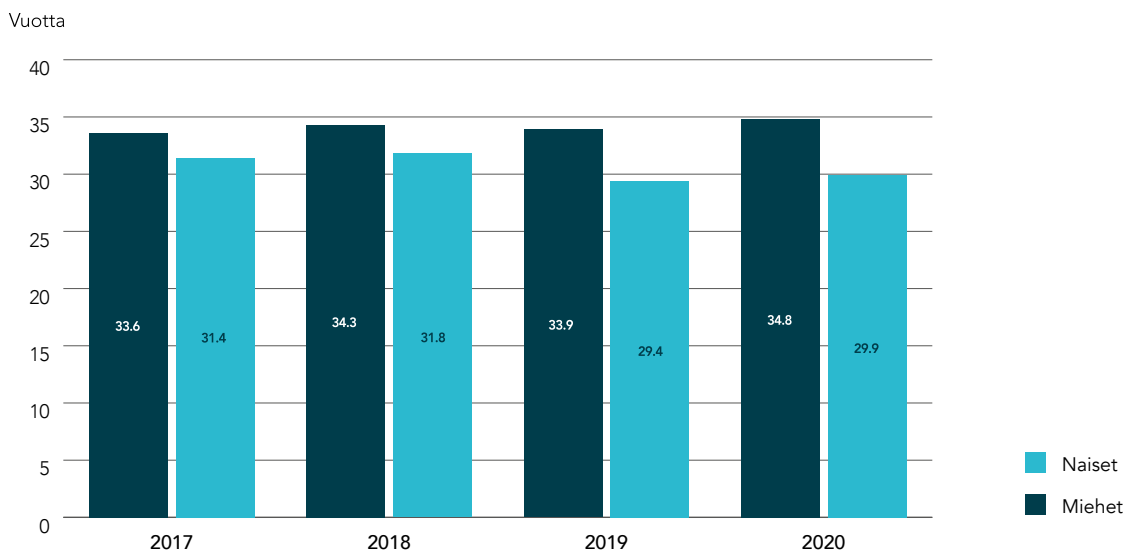
Kuvio 9a: Julkisen sektorin OVE:n vuosina 2017–2020 työstä aloittaneiden palveluksen kesto keskimäärin edellisen vuoden lopussa, vuotta.

Kuvio 9b: Kunta-alan OVE:n vuosina 2017–2020 työstä aloittaneiden palveluksen kesto (mediaani) sukupuolen mukaan edellisen vuoden lopussa, vuotta.

Kuvio 9c: Valtion OVE:n vuosina 2017–2020 työstä aloittaneiden palveluksen kesto (mediaani) sukupuolen mukaan edellisen vuoden lopussa, vuotta.

Edellä esitettyjä ansiotasotarkasteluja (vrt. kuvat 6b ja c) täydentää tieto OVE:n valinneiden ammattitaidusta. Yleisesti voidaan todeta, että julkisella sektorilla ammattien kirjo on laaja ja hyvin monista ammateista siirtyään OVE:lle. Kuvaa OVE:n valinneiden piirteistä saadaan tarkennettua, jos tarkastellaan yleisimpiä ammatteja uusimman tiedon mukaan, vuonna 2020 aloittaneiden osalta.

Taulukosta 2a nähdään miesten ja naisten yleisimmät ammatit kunta-alalla. Taulukon perusteella miesten ammateista yleisin on lehtori (3,2 %). Yleisvaikutelma on, että OVE:n valinneiden miesten ryhmä oli kahtia jakautunut. Yhtäältä on korkeasti koulutettujen ammattiryhmiä ja toisaalta enemmän suorittavan työn ammatteja. Naisten yleisin ammatti on sairaanhoitaja (5,6 %). Yleisimpien ammattien listalla on myös muita hoitoalan ammatteja, mikä heijastaa kunta-alan naisten ammattirakennetta.

Valtiolla on vähemmän ammatteja, joista aloitettiin OVE:lle. Miehistä suurin ammattikunta oli hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntijat (4,9 %). Yleisimpien ammattien joukossa valtiolla on lisäksi vakuutettuja opettajia ja yliopistotyöntekijöitä sekä erilaisissa asiantuntija-ammateissa toimineita. OVE:n aloittaneiden naisten ammattirakenne oli yleiset sukupuolikohtaiset erot huomioon ottaen hyvin samankaltainen kuin miehillä.

Taulukko 2a: Kunta-alan ammatista OVE:n vuonna 2020 aloittaneiden viimeisin ammatti, prosenttia. Kymmenen yleisintä ammattia.

Miehet		Naiset	
Ammatti	Osuus %	Ammatti	Osuus %
Lehtori	3,2	Sairaanhoitaja	5,6
Kiinteistönhoitaja	1,6	Lähihoitaja	4,7
Työnjohtaja	1,2	Laitoshuoltaja	2,0
Ammattimies	1,0	Lastenhoitaja	1,9
Sairaanhoitaja	0,9	Perushoitaja	1,6
Tuntiopettaja	0,9	Lehtori	1,6
Maatalouslomittaja	0,7	Osastonsihtööri	1,5
Ylilääkäri	0,7	Toimistosihtööri	1,5
Lähihoitaja	0,7	Terveystenhoitaja	1,3
Vahtimestari	0,7	Perhepäivähoitaja	1,3

Taulukko 2b: Valtion ammatista OVE:n vuonna 2020 aloittaneiden viimeisin ammatti, prosenttia. Kymmenen yleisintä ammattia.

Miehet		Naiset	
Ammatti	Osuus %	Ammatti	Osuus %
Hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntijat	4,9	Hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntijat	3,9
Yliopistotyöntekijät	3,3	Peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajat	2,7
Peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajat	2,9	Yliopistotyöntekijät	1,9
Luokanopettajat	1,6	Verovalmistelijat ja -tarkastajat	1,4
Tulli- ja rajavirkamiehet	1,3	Yleissihteerit	1,2
Verovalmistelijat ja -tarkastajat	1,1	Luokanopettajat	1,2
Alue- ja paikallishallinnon johtajat ja ylimmät virkamiehet	0,5	Erytisopettajat	0,8
Kartoituksen ja maanmittauksen asiantuntijat	0,5	Johdon sihteerit ja osasto-sihteerit	0,7
Muut lainopilliset erityisasiantuntijat	0,5	Kirjanpidon ja laskentatoimen asiantuntijat	0,5
Muut tekniikan erityisasiantuntijat	0,5	Hälytyspäivystäjät	0,4

4.2. Eläkkeensaajat vuoden lopussa 2017–2020

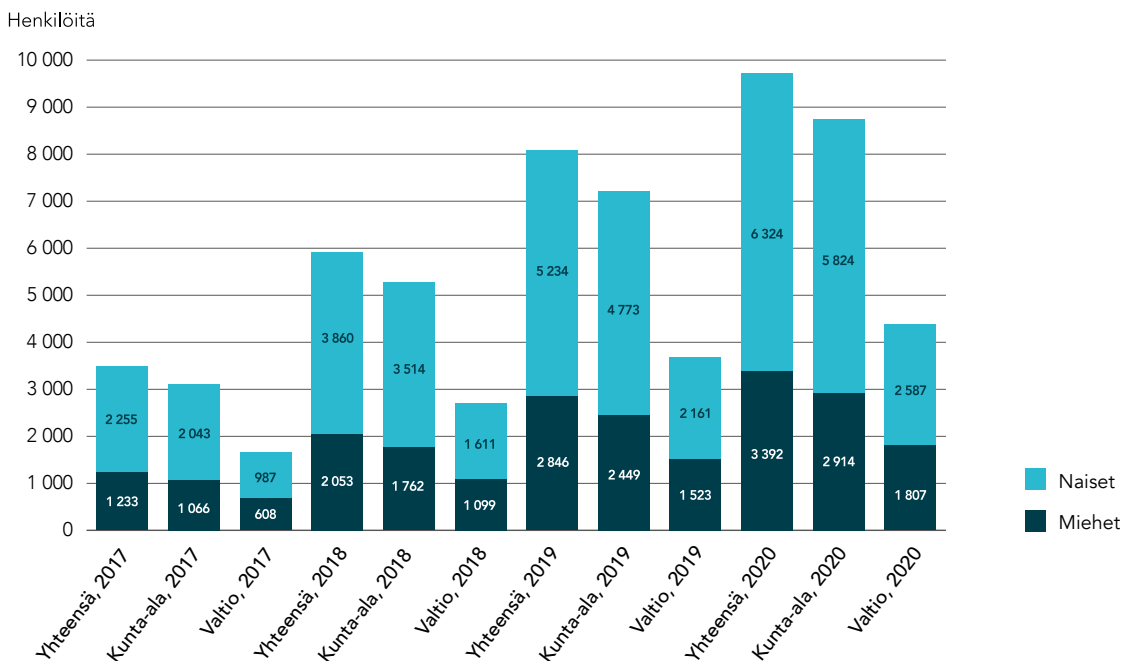
Seuraavaksi vaihdetaan näkökulmaa OVE:n aloittaneista OVE:n saajiin. Näin saadaan täydentävää tietoa eläkkeensaajista kaikkiaan.

Kuviosta 10 nähdään OVE:n saajien määrän kehitys tarkastelujaksolla. Kun vuoden 2017 lopussa julkisen sektorin OVE:n saajia oli 3 500, määrä oli vuoden 2020 loppuun mennessä noussut 9 700:aan. Vuoden 2020 lopussa saajista 65 prosenttia oli naisia ja loput 35 prosenttia miehiä. Eläkejärjestelmäkohtaiset trendit ovat samankaltaiset.

OVE:n saajissa on jonkin verran henkilöitä, jotka haluavat suuremman eläkkeen ja vaihtavat 25 prosentin osuuden 50 prosenttiin. Saajista voidaan kuvion 10 ulkopuolelta todeta, että OVE-prosentin mukaan tarkasteltuna saajista 80 prosenttia nostaa eläkettä 50 prosentin suuruiseksi.

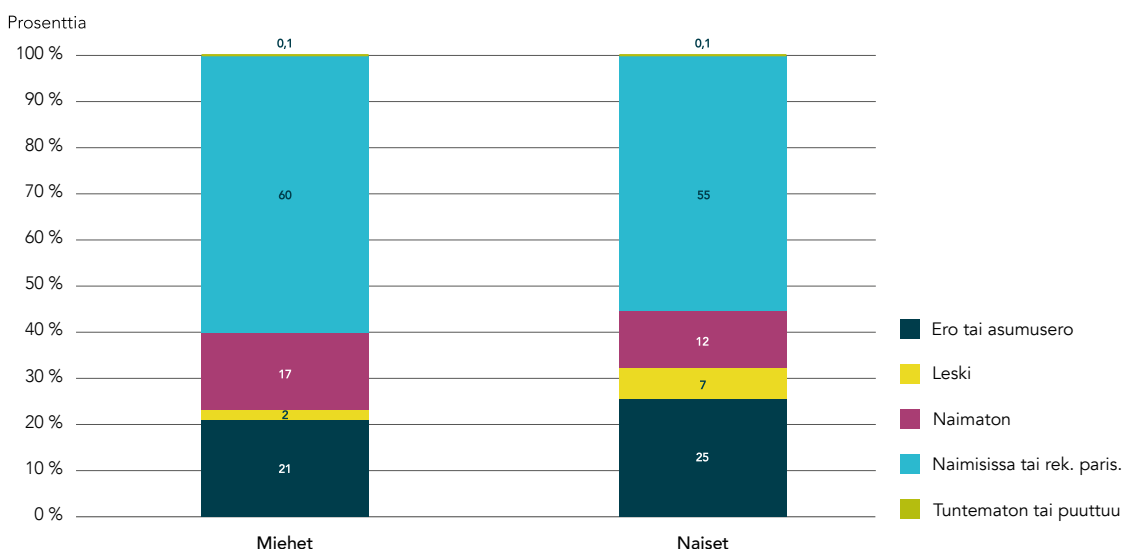
Tutkimusaineiston ulkopuolelta voidaan todeta, että vuoden 2020 jälkeen, erityisesti vuoden 2022 lopussa eläkkeensaajien määrä kasvoi merkittävästi. Vuoden 2020 lopussa OVE:n saajia oli julkisella sektorilla noin 17 000.

Kuvio 10: OVE:n saajat 31.12. sukupuolen ja eläkejärjestelmän mukaan vuosina 2017–2020, henkilöitä.

Kuvaa OVE:n saajien piirteistä voidaan tarkentaa tarkastelemalla henkilön siviilisäätystä. Kuvion 11 mukaan selvästi yli puolet oli naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Miesten suurimmat ryhmät olivat seuraavat: naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa (60 %), eronnut tai asumuserossa (21 %) ja naimaton (17 %). Naisissa suurimmat ryhmät olivat seuraavat: naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa (55 %), eronnut tai asumuserossa (25 %) ja naimaton (12 %). Naisissa eronneita on 4 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehissä.

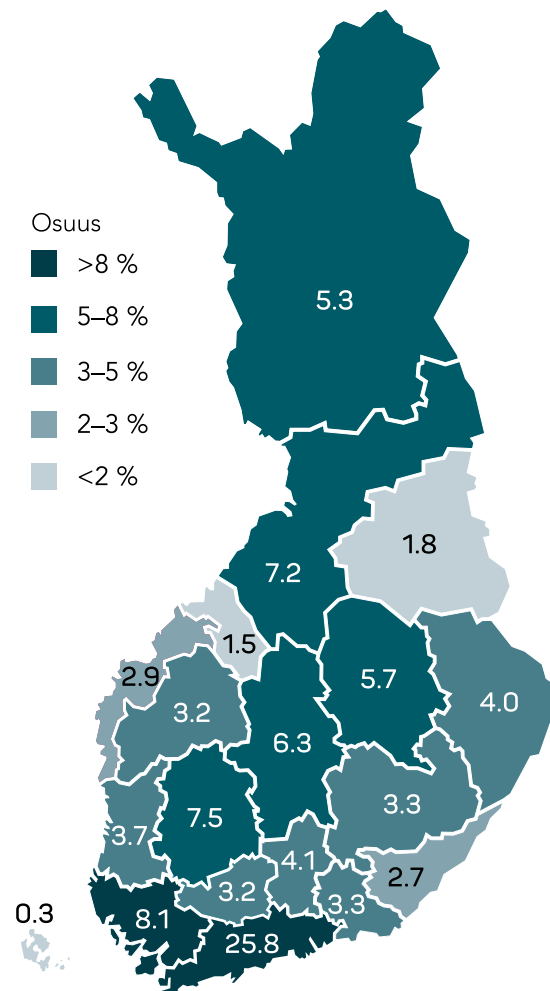
Kuvio 11: Julkisen sektorin OVE:n saajien 31.12.2020 siviilisäätty, prosenttia.

Lopuksi tarkastellaan OVE:n saajien asuinmaakuntaa vuoden 2020 lopussa. Aluekohtaisessa tarkastelussa nähdään, että saajista lähes 26 prosenttia asuu Uudellamaalla (kuvio 12), mikä tarkoittaa lähes 2 500:aa eläkkeensaajaa. Osassa maakuntia, kuten Keski-Pohjanmaalla (1,5 %) ja Kainuussa (1,8 %), OVE:n saajia oli vuoden 2020 lopussa selvästi vähemmän. Niissä eläkkeensaajia oli runsaat sata.

Maakuntakohtaisista luvuista voidaan tiivistää, että kunta-alan ja valtion keskeisin ero liittyy Uudenmaan osuuteen. Valtion OVE:n saajista 29 prosenttia asui Uudellamaalla, kun kunta-alalla vastaava osuus oli 24 prosenttia. On huomattavaa, että muilta osin näiden sektorien eläkkeensaajat jakaantuivat asuinpaikan mukaan samankaltaisesti, kuten kuviossa 12. Uudellamaalla eläketaso on jonkin verran korkeampi kuin muualla maassa. Vuoden 2020 lopussa OVE:n määrä oli keskimäärin 773 euroa kuukaudessa, kun muualla Suomessa se oli jonkin verran alle 700 euroa.

Kuvio 12: Julkisen sektorin OVE:n saajat 31.12.2020 asuinmaakunnan mukaan, prosenttia.

5. Vuonna 1956 syntyneiden työmarkkinasiirtymät

Tutkimusaineisto kattaa vuodet 2011–2020, mikä tarkoittaa sitä, että on järkevää kohdistaa työmarkkinasiirtymätarkastelu yhteen kohorttiin, jotta sitä voidaan seurata mahdollisimman pitkään OVE:n aloittamisen jälkeen. Tällainen kohortti on vuonna 1956 syntyneet. Seuraavassa tarkastelussa kuvataan tämän kohortin työmarkkinatiloja vuosina 2016–2020. Käytännössä tarkastelun perusteella voidaan havaita tilat vuotta ennen OVE:n voimaantuloa (2017) ulottuen aina vuoden 2020 loppuun, jolloin osa OVE:n aloittaneista on jo ehtinyt siirtyä varsinaiselle vanhuuseläkkeelle. Koska edellisen kuvailevan luvun perusteella kunta-alan ja valtion OVE:n aloittaneiden piirteet eroavat selvästi, näille kahdelle järjestelmälle tehtiin työmarkkinatila-analyysi erikseen.

Kuviosta 13a nähdään kunta-alla OVE:n aloittaneiden työmarkkinasiirtymät 60 vuoden iästä eteenpäin kuukausittain mitatulla työmarkkinatilajakaumalla kuvattuna. Kyse ei siis ole henkilöiden ajallisista poluista, vaan kuukausikohtaisista tilajakaumista. Ennen OVE-ikärajan täyttämistä valtaosa – noin 82 prosenttia – kohortista oli työssä, ja loput olivat käytännössä työttömyystaustaisia. Pian OVE-ikärajan täyttämisen jälkeen OVE-eläkkeitä otetaan maksuun yhä enemmän. Erityisesti työssä OVE:n rinnalla jatkavien osuus kasvaa. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä ryhmän osuus oli runsaat 55 prosenttia. Pieni, joskin iän mukaan kasvava osuus siirtyy kokonaan pois työstä. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä tämän ryhmän osuus oli noin 13 prosenttia. Työ voi olla kahdenlaista, joko työ- tai virkasuhteista eli käytännössä entisen työn jatkamista eläkkeen rinnalla tai omaishoitajapalveluksena. Kuviosta nähdään, että pieni osa, noin 3 prosenttia, OVE:n aloittaneista työskenteli omaishoitajana OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla. Yleisen alimman vanhuuseläkeiän saavutettuaan suurin osa – noin 40 prosenttia – siirtyi varsinaiselle vanhuuseläkkeelle, mutta myös OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla työskentelyn jatkuminen oli verrattain yleistä, sillä osuus oli noin 42 prosenttia.

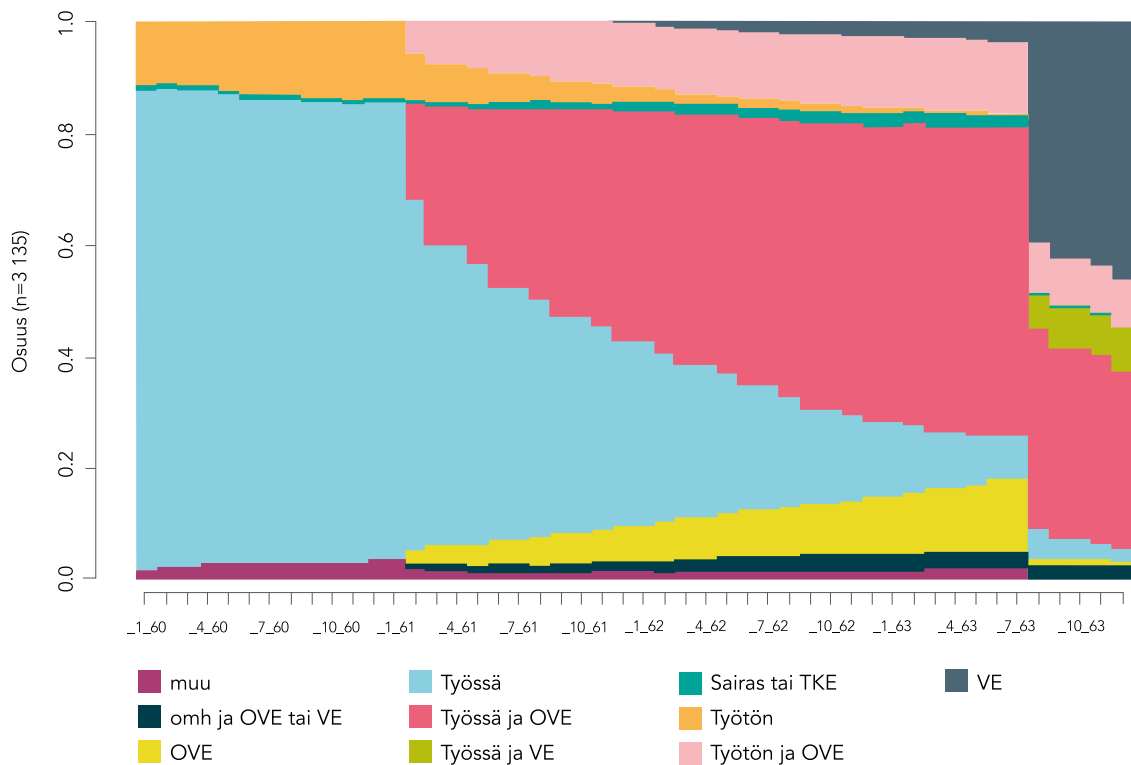
Kuviosta 13b nähdään vastaavalla tavalla valtion OVE:n aloittaneiden työmarkkinatilat. Ennen OVE-ikärajan täyttämistä noin 84 prosenttia kohortista oli työllisiä. OVE-ikärajalta eteenpäin erityisesti työssä OVE:n rinnalla jatkavien osuus kasvoi. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä ryhmän koko oli runsaat 55 prosenttia. Pienempi, mutta iän mukaan kasvava ryhmä siirtyi kokonaan pois työstä. Vanhuuseläkeiän kynnyksellä tämän ryhmän osuus oli noin 14 prosenttia. Myös valtiolla pieni osuus, noin 3 prosenttia, OVE:n aloittaneista työskenteli omaishoitajana OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla. Yleisen eläkeiän täytettyään valtaosa – noin 35 prosenttia – siirtyi vanhuuseläkkeelle, mutta myös OVE:n tai vanhuuseläkkeen rinnalla työskentely oli yleistä, sillä osuus oli lähes 45 prosenttia.

Vaikka tilajakaumien perusteella osuudet kehittyvät iän mukaan samantapaisesti molemmissa eläkejärjestelmissä, erojakin esiintyy. Työttömyystaustasta OVE:n aloittaneiden osuus oli kunta-alalla hieman suurempi kuin valtiolla. Kunta-alan OVE:n aloitta-

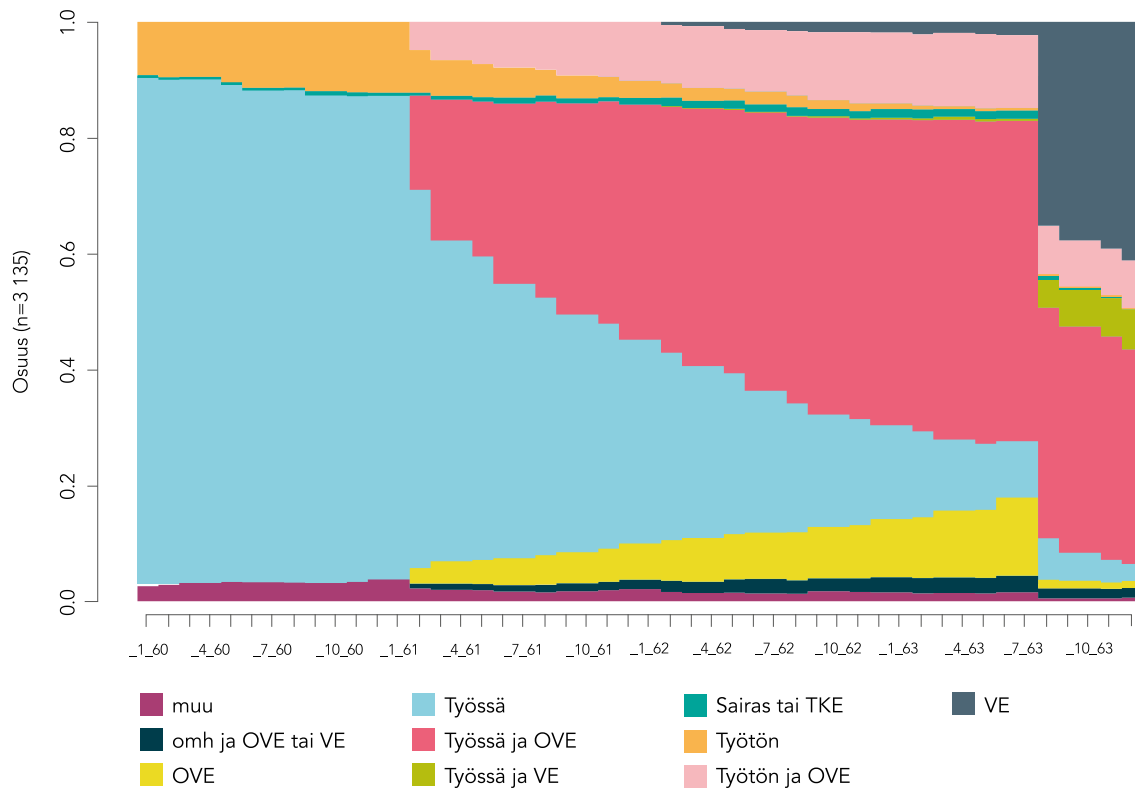

neilla vanhuuseläkkeitä alkaa jonkin verran enemmän yleistä vanhuuseläkeikää aiemmin OVE:n jälkeen. Kunta-alalla omaishoitajapalvelus on lievästi yleisempää kuin valtiolla. Analyysin perusteella valtion OVE:lla jatketaan useammin myös yleisen alimman vanhuuseläkeiän jälkeen. On merkille pantavaa, että pitkäaikainen sairastaminen tai suoranainen työkyvyttömyys ovat OVE:n valinneiden joukossa varsin harvinaisia.

Kuvio 13a: Vuonna 1956 syntyneiden eläkkeelle siirtymisen polku kunta-alalla, työmarkkinatilajakauma.

Kuvio 13b: Vuonna 1956 syntyneiden eläkkeelle siirtymisen polku valtiolla, työmarkkinatilajakauma.

Tämän selvityksen tavoite on tuottaa perustietoja OVE:n valinneista julkisen sektorin näkökulmasta. Tarkastelut perustuvat rekisteriaineistoon vuosilta 2017–2020. Kun OVE tuli mahdolliseksi vuonna 2017, se kiinnosti monia yksityisen ja julkisen sektorin työntekijöitä ja yrittäjiä. Myös työttömille OVE on osoittautunut houkuttelevaksi.

Vuonna 2017 OVE:n aloitti julkisella sektorilla 3 600 henkilöä. Sittemmin aloittaneiden määrä on kasvanut viidenneksen. Vuoden 2020 lopussa OVE:n saajia oli runsaat 9 700. Julkisen sektorin erityispiirre on naisvaltaisuus, varsinkin kunta-alalla. Tämä heijastuu myös OVE:n valinneiden ryhmään, jossa naisten osuus oli 65 prosenttia vuoden 2020 lopussa. OVE otetaan maksuun pääosin 50 prosentin suuruisena, ja sen kesto on keskimäärin 23 kuukautta.

Keskeiset tulokset vastaavat koko työeläkejärjestelmän tasolla tehtyjä havaintoja. OVE otetaan maksuun keskimäärin 62-vuotiaana. Julkisen sektorin erityispiirre on, että eläkkeelle siirrytään työllisyydestä ja verrattain vakaasta työmarkkina-asetuksesta, mikä tarkoittaa, että sekä eläke että palkka ovat vastaavaa tasoa kuin työllisillä. Myös julkisen sektorin OVE:n aloittaneiden joukossa on laaja kirjo ammattiryhmiä, jotka heijastavat julkisen sektorin ammattiryhmiä ja niiden sukupuolijakaumaa kaikkiaan. Kunta-alalla miehistä OVE:n valitsevat yleisimmin lehtorit, kiinteistöhoitajat ja työnjohtajat, kun taas naisten yleisimmät ammatit olivat sairaanhoitaja, lähihoitaja ja laitoshuoltaja. Valtiolla miesten yleisimmät ammatit olivat hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntija, yliopistotyöntekijä sekä peruskoulun yläluokkien ja lukion opettaja. Naisissa yleisimmät ammatit olivat hallinnon ja elinkeinojen kehittämisen erityisasiantuntija, peruskoulun yläluokkien ja lukion opettaja ja yliopistotyöntekijä.

Aiemman koko työeläkejärjestelmää koskevan tutkimustiedon perusteella OVE:n valitseminen ei juurikaan vaihtele koulutuksen tai sosioekonomisen aseman mukaan: osittaisen eläkkeen varhentaneena ottaneet eivät erotu erityisen korkeasti koulutettuna ryhmänä eivätkä ole muita korkeammassa asemassa työelämässä. Onkin arvioitu, että OVE ei siis ole "eliitin" eläke, vaan näyttäisi ennemminkin olevan "kaiken kansan" eläke (Tenhunen ym. 2019, 8). Tämän selvityksen tulosten valossa julkisen sektorin OVE:n ottaneiden ammattikirjo on laava erityisesti kunta-alalla, ja siinä mielessä kyseessä on kaikkien ammattiryhmien käyttämä eläke. Yleisesti ottaen julkisen sektorin aloittaneilla on useammin työllisyystausta, kun koko työeläkejärjestelmän tasolla erottuu työttömyystaustaisten osuus.

Työmarkkinapolkuanalyysi vuonna 1956 syntyneistä julkisen sektorin OVE:n aloittaneista vastaa pääpiirteissään aiemmassa tutkimuksessa esitettyjä havaintoja (vrt. Nivalainen ym. 2021). Sekä kunta-alan että valtion OVE:n aloittaneiden siirtymäpolut ovat samankaltaiset. Tuloksista voidaan tiivistää, että OVE aloitetaan työllisenä. Harva jää pelkän OVE:n varaan, ja työn jatkaminen eläkkeen rinnalla on yleistä.

Koko työeläkejärjestelmän tasolla on kiinnitetty huomiota miesten aktiiviseen OVE:n aloittamiseen. Tähän liittyy keskustelu odotettavissa olevasta eliniästä, sillä tiedetään että miehet keskimäärin elävät naisia lyhempään. Miesten aktiivisempi osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen voi osittain liittyä epävarmuuteen tulevasta eliniästä. Mitä lyhemmäksi arvelee elinaikansa, sitä kannattavampaa on alkaa nostamaan eläkettä niin aikaisin kuin mahdollista. (Nivalainen 2021.) Tämän ilmiön tutkiminen julkisella sektorilla, samoin kuin esimerkiksi vuoden 2022 lopun aloittaneiden piirteiden läpivalaiseminen, on selkeä jatkotutkimuksen aihe.

Alanne, Joonatan (2021). *Osittainen varhennettu vanhuuseläke helpottamassa eläkejärjestelmän haasteita*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Findata: <https://findata.fi/aineistot/#mita-aineistoja-findatan-kautta-on-saatavilla>

Gabardinho, Alexis & Ritschard, Gilbert & Müller, Nicolas S & Studer, Matthias (2011). *Analyzing and visualizing state sequences in R with TraMineR*. Journal of Statistical Software. Vol. 40(4) 1–37. doi:10.18637/jss.v040.i04

Ilmakunnas, Ilari & Tenhunen, Sanna & Nivalainen, Satu (2022). *Osa-aikaeläke ja osittainen vanhuuseläke – Yleisyys, taustatekijät ja yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymiseen*. Yhteiskuntapolitiikka 87 (2022):3. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022060844690>

Kannisto, Jari (2017). *Oven avaus: katsaus osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen valinneisiin*. Eläketurvakeskuksen tilastoja 09/2017. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201708318372>

Kannisto, Jari (2023a). *Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke – Uudet eläkelajit 2022*. Eläketurvakeskuksen tilastoja 03/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023042739105>

Kannisto, Jari (2023b). *Hyvätuloiset löysivät osittaisen vanhuuseläkkeen*. <https://www.etk.fi/ajankohtaista/hyvatuloiset-loysivat-osittaisen-vanhuuselakkeen/>

Korhonen, Eija (05.03.2020). *Monta työtä – silti OVElta sujuvasti vanhuuseläkkeelle*. Blogi: <https://www.keva.fi/blogi-kirjoitukset/monta-tyota--silti-ovelta-sujuvasti-vanhuuselakkeelle/>

Nivalainen, Satu 01.02.2019. *Varhennettu vanhuuseläke on yrittäjien ja työttömien miesten mieleen*. <https://www.etk.fi/blogit/varhennettu-vanhuuselake-on-yrittajien-ja-tyottomien-miesten-mieleen/>

Nivalainen, Satu & Riekhoff, Aart-Jan & Tenhunen, Sanna & Salonen, Janne (2021). *Partial old-age pension: A picture of claimants in 2017–2020*. Finnish Centre for Pensions, Studies: 06/2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-341-7>

Nivalainen, Satu 16.08.2021. *Lyhempää elinikää odottavat nostavat osittaista vanhuuseläkettä aktiivisemmin – aktuaarinen neutraalius voi horjua*. <https://www.etk.fi/blogit/lyhempaa-elinikaa-odottavat-nostavat-osittaista-vanhuuselaketta-aktiivisemmin-aktuaarinen-neutraalius-voi-horjua/>

Nivalainen, Satu 14.02.2022. *Osittaisen vanhuuseläkkeen suosio on vakiintunut, mutta miksi?* <https://www.etk.fi/blogit/osittaisen-vanhuuselakkeen-suosio-on-vakiintunut-mutta-miksi/>

Raab, Marcel & Struffolino, Emanuela (2022). *Sequence Analysis. Quantitative Applications in the Social Sciences, vol 190*. SAGE Publications, Inc.

Riekhoff, Aart-Jan & Järnefelt, Noora (2018). *Retirement trajectories and income redistribution through the pension system in Finland*. *Social Forces*. 2018, 97 (1), 27–54. <https://doi.org/10.1093/sf/soy028>

Sakslin, Sirpa (2017). *Kuka haluaa OVElle?* Eläketurvakeskuksen Asiantuntijana työeläkealalla 2016–2017 -valmennuksen opinnäytetyö.

Salonen, Janne & Takala, Mervi & Vidlund, Mika & Väänänen, Niko (2017). *Suomen osa-aikaeläke ja osittaiset eläkkeet Euroopassa*. Eläketurvakeskuksen raportteja 08/2017. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-280-9>

Salonen, Janne (10.01.2020). *OVE:n kautta eläkkeelle*. <https://www.etk.fi/blogit/oven-kautta-elakkeelle/>

Salonen, Janne & Sohlman, Petra (2022). *Työssä ja eläkkeellä julkisella sektorilla vuosina 2011–2020*. Kevan tutkimuksia 2/2022.

Tenhunen, Sanna & Nivalainen, Satu & Järnefelt, Noora & Salonen, Janne (2019). *Ketkä valitsevat OVEN? Tutkimus osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymisen taustatekijöistä*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia: 06/2018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-300-4>

Liitetaulukko 1: Eläkkeiden ja etuuksien sisältö.

Tila	Sisältö
Sairauspäivärahat	Sairauspäiväraha, osittainen sairauspäiväraha ja tartuntatautipäiväraha (1.3.2017 alkaen). Työntekijälle maksettava osuus (jakso)
Työttömyyspäivärahat	Työttömyysturvan peruspäiväraha, työmarkkinatuki, julkisen työvoimapalvelun koulutustuki, Kelan työttömyysturvan koulutuspäiväraha, ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha, ansioon suhteutettu koulutuspäiväraha ja ansioon suhteutettu vuorottelukorvaus. Työntekijälle maksettava osuus (jakso)
Työkyvyttömyyseläkkeet	Täysi työkyvyttömyyseläke, kuntoutustuki, kunnallinen erotuseläke, työraueläke, osatyökyvyttömyyseläke, osakuntoutustuki
Muut eläkkeet	Osa-aikaeläke, työttömyyseläke, sopeutumiseläkkeet, luopumiseläkkeet ja ammatillisen kuntoutuksen etuudet

Käyntiosoite Unioninkatu 43, Helsinki
Postiosoite Keva, 00087 KEVA
Nettiosoite www.keva.fi
Puhelin 020 614 21